

LOP Lingewaard Plandeel

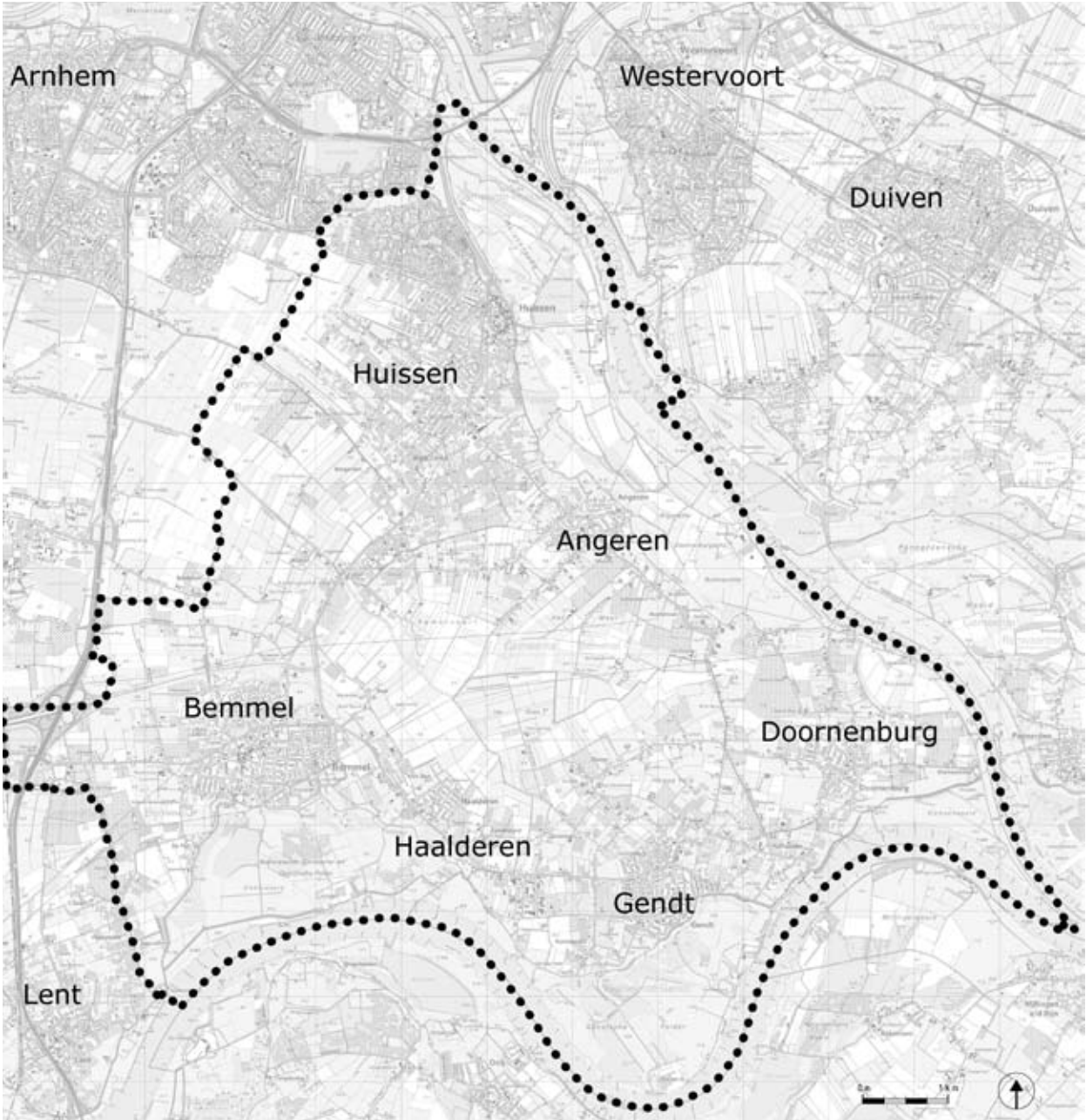
LANDSCHAPSONTWIKKELINGSPLAN LINGEWAARD PLANDEEL

19-10-2005

Inhoud

1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding voor het opstellen van het LOP	7
1.2 Doelstellingen voor het LOP	7
1.3 Reikwijdte van het LOP en positie ten opzichte van andere plannen	8
1.4 De opbouw van het landschapsontwikkelingsplan	8
2 Landschapsopbouw, kernkwaliteiten en bedreigingen	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Landschapsbeschrijving	11
2.3 De kernkwaliteiten	15
2.4 bedreigingen	17
3 Landschapsvisie	21
3.1 Inleiding	21
3.2 De scenario's	21
3.3 Landschapsvisie	24
3.4 Toelichting Visiekaart	29

4 Gebiedsopgaven	37
4.1 Inleiding	37
4.2 Gebiedsopgave 1	39
4.3 Gebiedsopgave 2	43
4.4 Gebiedsopgave 3	44
4.5 Gebiedsopgave 4	53
5 Uitvoering	57
5.1 Algemeen	57
5.2 Projecten	57
5.3 Organisatie	58
5.4 Maatregelentabel	63
Bijlage 1: Te behouden waarden in de dijkzone	77
Bijlage 2: Samenstelling van de Begeleidingsgroep	79
Bijlage 3: Literatuurlijst	

Gemeentegrens

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING VOOR HET OPSTELLEN VAN HET LOP

Door een gemeentelijke herindeling per 1 januari 2001 zijn de voormalige gemeenten Bemmelen, Gendt en Huissen samengevoegd tot de nieuwe gemeente Lingewaard. De voormalige gemeente Bemmelen beschikte sinds 1999 reeds over een landschapsbeleidsplan. Dit plan omvat slechts een deel van het gemeentelijke grondgebied van de gemeente Lingewaard. De voormalige gemeentes Gendt en Huissen beschikten niet over een landschapsbeleidsplan.

Het landschapsontwikkelingsplan (kortweg LOP) is de opvolger van de oude Landschapsbeleidsplannen. In het LOP wordt het landschapsbeleid voor het buitengebied van de gemeente voor de komende jaren vastgelegd en worden in het plan concrete en uitvoerbare projecten benoemd. Het LOP biedt ook de basis om in te spelen op het proces van maatschappelijke veranderingen, zoals de ontwikkelingen in de landbouw, veranderingen in het omgaan met het milieu en het gewijzigde beleid en de regelgeving door de provinciale- en rijksoverheid. Verder zal het LOP dienen als toetsingskader voor het toekennen van subsidies in het kader van landschapsverbetering en platteland vernieuwing.

1.2 DOELSTELLINGEN VOOR HET LOP

Het opstellen van het landschapsontwikkelingsplan heeft tot doel:

- komen tot een éénduidige formulering van het gemeentelijk natuur- en landschapsbeleid;
- krijgen van inzicht in de mogelijke keuzes voor de landschapsontwikkeling in het buitengebied van de gemeente;
- uitwerken van de gemaakte strategische keuzes uit de StructuurvisiePlus;
- bieden van een basis voor het nog op te stellen Bestemmingsplan Buitengebied;
- toetsingsinstrument voor ruimtelijke plannen en ontwikkelingen;
- bieden van een kader voor het genereren van geld en leidraad voor de uitvoering.

Onderliggende doelstellingen zijn:

- vergroting van de landschappelijke kwaliteit van het gemeentelijke buitengebied;
- behoud en ontwikkeling van identiteit, sfeer en verscheidenheid van het landschap;
- een op aanwezige functies afgestemde inrichting van het landschap.

1.3 REIKWIJDTE VAN HET LOP EN POSTITIE TEN OPZICHTE VAN ANDERE PLANNEN

Het landschapsontwikkelingsplan geeft een visie op de wenselijke toekomstige ontwikkeling van het landelijk gebied van de gemeente Lingewaard. Het plan biedt een strategisch raamwerk voor de ruimtelijke ontwikkeling van het buitengebied en dient als instrument waarmee richting kan worden gegeven aan nieuwe ontwikkelingen.

Het plan heeft als zodanig een sterke interactie met de StructuurvisiePlus. Het landschappelijk kader dat in deze structuurvisie is opgenomen is slechts op hoofdlijnen uitgewerkt. In het LOP wordt een nieuwe integrale landschapsvisie opgesteld, waarvoor de landschapsvisie uit de StructuurvisiePlus en onderdelen uit de visie van het Landschapsbeleidsplan Bemmelen als basis dienen. Het LOP vormt tezamen met de StructuurvisiePlus hét beleid voor de ruimtelijke ontwikkeling van het gemeentelijk buitengebied.

Het vervolg wat op het LOP wordt gegeven bepaald het slagen van een LOP. Te denken valt hierbij aan:

- daadwerkelijke doorwerking in het op te stellen Bestemmingsplan Buitengebied;
- vertaling in concrete projectvoorstellen en maatregelen;
- het aanwijzen van een coördinator voor de uitwerking en uitvoering;
- het opzetten van een uitvoeringsorganisatie;
- vastleggen van verantwoordelijkheden en rollen van verschillende betrokken partijen; betrokkenheid bij en het nemen verantwoordelijkheid van partijen voor het trekken, uitvoeren en financieren van delen van het plan;
- duidelijke prioritering in vervolgacties en uitvoering.

1.4 DE OPBOUW VAN HET LANDSCHAPSONTWIKKELINGSPLAN

Het LOP bestaat uit twee delen: het achtergronddocument en het plandeel. In het achtergronddocument zijn de inventarisatie en analyse van het landschap, het beleid en de ontwikkelingsscenario's opgenomen. In dit deel, het plandeel, wordt ingegaan op de visie, de gebiedsuitwerkingen en het uitvoering en financieringsplan.

In het achtergronddocument is een uitgebreide beschrijving opgenomen van de huidige kenmerken, waarden en knelpunten

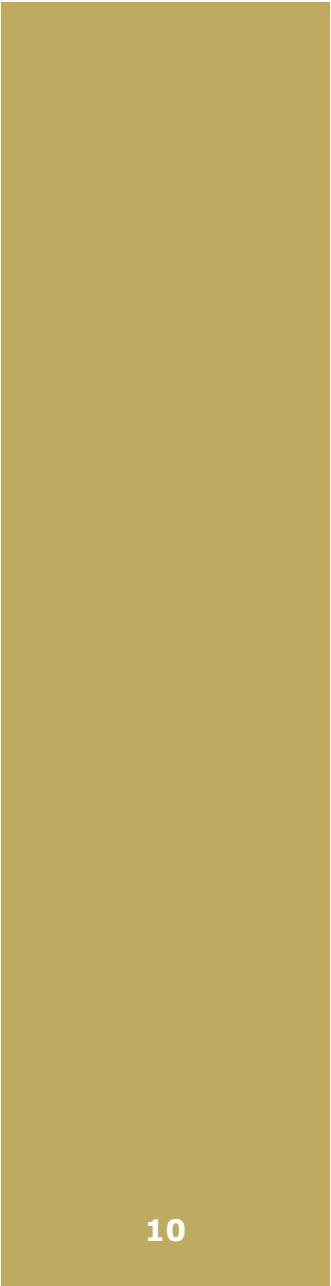
van het plangebied. In **Hoofdstuk 2** wordt hiervan een beknopte samenvatting gegeven.

In **hoofdstuk 3** wordt de landschapsvisie toegelicht. Na een korte samenvatting van de scenario's wordt in het eerste deel van Hoofdstuk 2 (paragraaf 2.3) een beschrijving gegeven van de landschapsvisie aan de hand van vier hoofdthema's. Het tweede deel van dit hoofdstuk bestaat uit een tabel waarin een toelichting wordt gegeven op de visiekaart aan de hand van de gehanteerde legenda-eenheden.

Vanuit de landschapsvisie is een vijftal voor het landschap van Lingewaard belangrijke opgaves geformuleerd, welke in dit LOP verder zijn uitgewerkt. De uitwerking van deze zogenaamde *Gebiedsopgaven* is opgenomen in **hoofdstuk 4**.

Zowel de Landschapsvisie als de Gebiedsopgaven leiden uiteindelijk tot concrete maatregelen en projectvoorstellen, welke zijn opgenomen in de maatregelen- tabel in **hoofdstuk 5**.

In **Bijlage 1** is een overzicht opgenomen van te behouden waarden in de dijkzone. **Bijlage 2** geeft een overzicht van de deelnemers van de begeleidingsgroep. **Bijlage 3** bevat een overzicht van de geraadpleegde literatuur.

Historische kaart ca. 1850

2 Landschapsopbouw, kernkwaliteiten en bedreigingen

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt een algemene beschrijving gegeven van de landschappelijke opbouw van het gemeentelijke grondgebied. Een uitgebreide beschrijving van het plangebied is opgenomen in het achtergronddocument bij dit LOP. Naast een beknopte beschrijving van de bewoningsgeschiedenis en het huidige landschapsbeeld, wordt ingegaan op een aantal kernkwaliteiten van het Lingewaardse landschap.

2.2 LANDSCHAPSBESCHRIJVING

De gemeente Lingewaard maakt onderdeel uit van het rivierengebied. Door de ligging tussen de rivieren de Waal en Nederrijn is een landschappelijke opbouw ontstaan die kenmerkend is voor het rivierengebied; de opeenvolging van de rivier met uiterwaarden buitendijks en de oeverwallen en komgebieden binnendijks. De oeverwallen zijn ruimtelijk vrij sterk verdicht. De uiterwaarden en de komgebieden zijn van oudsher juist relatief open.

Bewoningsgeschiedenis

De eerste bewoning van de Over-Betuwe vond plaats op de oeverwallen. In de Middeleeuwen woonde men uitsluitend op de hoogste delen van de stroomruggen. Hier zijn de dorpskernen en akkers ontstaan. Later verspreidde de bewoning zich ook naar de lagere delen. De late Middeleeuwen worden gekenmerkt door de ontginning van de komgronden.

Reeds in de Romeinse tijd was het gebied bewoond. Bedijking van de rivieren vond plaats vanaf de 12^e eeuw. Vóór de aanwezigheid van de dijken vormden de oeverwallen de enige gebieden die droog bleven bij hoog water. Naar verloop van tijd ontstond een aaneengesloten ring van dijken en zijn de rivierdijken steeds verder verhoogd en verstevigd. De vele doorbraakkolken of wielen, zijn de stille getuigen van de langdurige strijd van de mens tegen het water. Rondom deze wielen

Uitzicht over de rivier

Fragment van de dijkzone

Laagstamfruitboomgaard

Bloesem fruitbomen

zijn op veel plaatsen overslaggronden aanwezig. De andere samenstelling, hoogteligging en ontwatering, maakte deze gronden bij uitstek geschikt om er te wonen en bijvoorbeeld voor de aanleg van boomgaarden. Met name op deze gronden ontstonden ook de tuinderijen en de tabaksteelt. Sinds de 15^e eeuw nam de invloed van de Waal steeds verder toe. Door het graven van het Bijlandsch Kanaal werd de Bovenrijn uiteindelijk beteugeld (1773-1776, tussen Boven-Rijn en Nederrijn).

In de uiterwaarden wordt al eeuwen lang klei gewonnen om stenen te bakken. Ook binnendijks werd plaatselijk klei afgegraven (bij Gendt). De steenfabrieken in de uiterwaarden van de Waal en Nederrijn getuigen hiervan. Steen- en betonfabrieken zijn nog steeds in de uiterwaarden aanwezig en zijn hierdoor zeer bepalend in het landschapsbeeld. De ontkleiing van de uiterwaarden gaat nog steeds door, al dan niet in combinatie met dijkverzwaring en natuurontwikkeling. In de tweede helft van de 20^e eeuw werd ook zand gewonnen in de uiterwaarden, met het ontstaan van grote zandputten tot gevolg.

Huidig landschapsbeeld

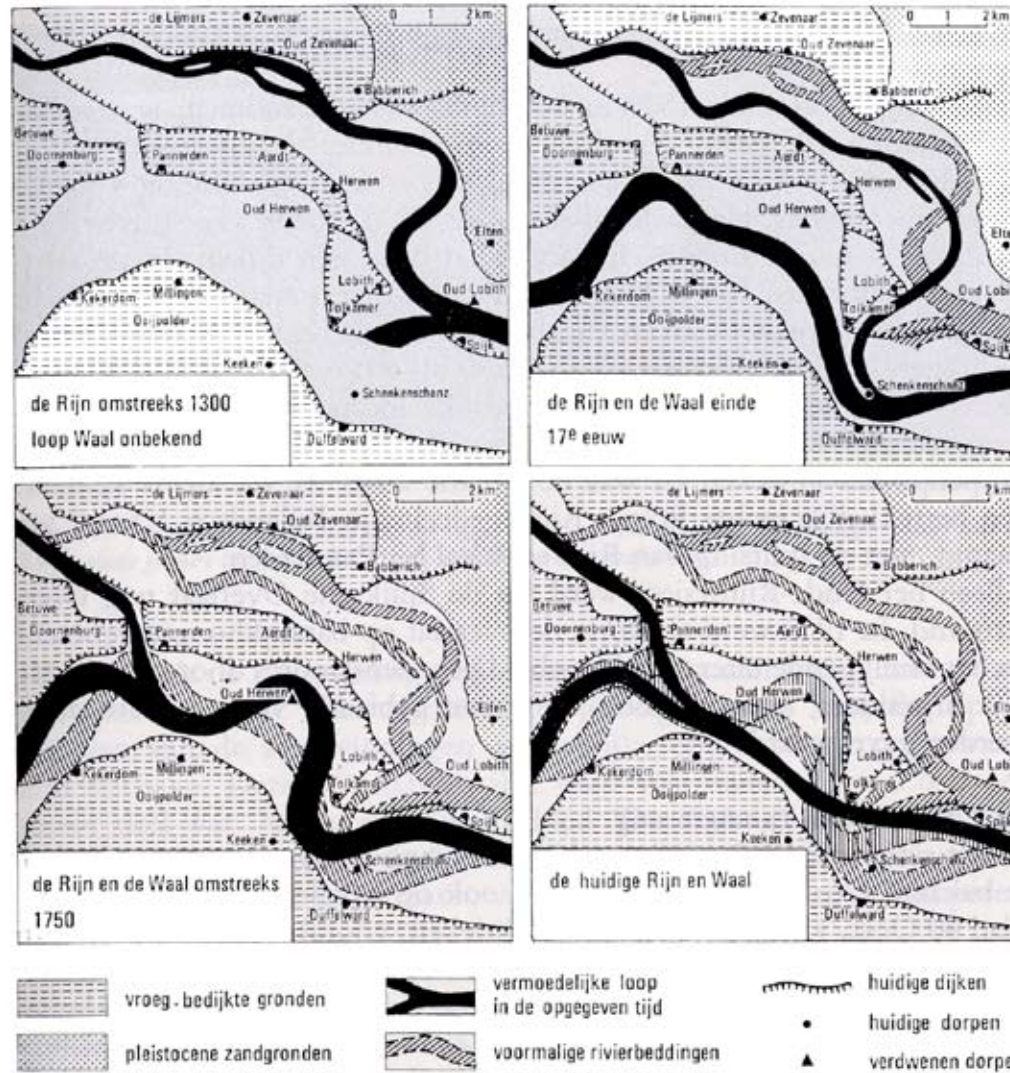
Het landschapsbeeld van de gemeente is op dit moment zeer divers en in grote delen van de gemeente nog altijd sterk gerelateerd aan de abiotische opbouw van het gebied. Zeer belangrijke, ruimtelijk structurerende elementen zijn de rivier met de waterrijke uiterwaarden, de rivierdijken, het netwerk van dorpen en wegen op de oeverwallen en de open komgebieden met centraal hierin gelegen het riviertje de Linge.

Door de stedelijke ontwikkeling van de laatste decennia is een nieuwe, structurerende laag aan het landschap toegevoegd, bestaande uit woongebieden, bedrijventerreinen, glastuinbouw en infrastructuur, met als meest recente toevoeging, de Betuwelijn. Ook in de komende jaren zet deze verstedelijking van het westelijke deel van de gemeente zich door. In veel gevallen heeft deze nieuwe structuurlaag slechts een beperkte binding met de oude landschappelijke structuur. Ook is er een groot ruimtebeslag op het 'oude' landschap, waardoor dit deels is verdwenen en is versnipperd. Het resultaat is dat in het westen van de gemeente de aloude opbouw van het landschap steeds minder herkenbaar wordt en een beperkte mate van (historische) samenhang kent, die nog wel aanwezig is in het oosten van de gemeente.

De stedelijke ontwikkeling van het westelijke deel van de gemeente, moet worden gezien in de bredere context van de ontwikkeling van de stedenband Arnhem-Nijmegen. Naast de ligging tussen de rivieren is ook de ligging tussen de stuwwallen zeer bepalend voor de landschapsstructuur. Dit niet alleen vanwege het fraaie zicht hierop maar ook vanwege het feit dat zich hier de steden Arnhem en Nijmegen min of meer concentrisch hebben ontwikkeld. Tussen deze steden ligt noord-zuid en oost-west georiënteerde infrastructuur. Op dit knooppunt ligt het plangebied in een zich ontwikkelend 'corridorstadsgewest'. De stedelijke ontwikkeling die zich hier afspeelt, is ook een drijvende kracht achter nieuwe ontwikkelingen in het landschap. Naast negatieve effecten zoals ruimtebeslag en versnippering, zijn er ook positieve effecten, zoals de ontwikkeling van nieuwe groengebieden en landschappelijke en ecologische structuurversterking. Stedelijke ontwikkelingen moeten ook gezien worden als een kans om een nieuwe ontwikkelingsimpuls in het buitengebied te bewerkstelligen.

Reconstructie loop Rijn en Waal vanaf 1300

Afb. 20 Reconstructie van de loop van de Rijn en de Waal vanaf 1300 bij de splitsing in de omgeving van Lobith (naar gegevens van Pons, 1953b).

2.3 DE KERNKWALITEITEN

De kwaliteiten die het landschap haar eigen identiteit verschaffen en waardoor het zich onderscheidt ten opzichte van andere gemeentes, noemen we 'kernkwaliteiten'. De volgende kernkwaliteiten maken het buitengebied van de gemeente Lingewaard tot een uniek landschap:

Rivierenlandschap tussen stuwwallen en steden

De combinatie van de ligging van de gemeente op zeer kleine afstand van Arnhem en Nijmegen en de aanwezigheid van een stuwwal met hoge landschappelijke waarde maakt het landschap van Lingewaard uniek. Er bestaat bovendien een sterke historische samenhang met het aangrenzende Rijnstrangengebied.

Sterke samenhang komgebied-oeverwal-uiterwaarden, met soms scherpe contrasten

Door de sterke samenhang tussen de landschappelijke opbouw van de ondergrond en bewoningspatroon, is het landschap nog altijd zeer 'leesbaar', wat mede bepalend is voor de eigen identiteit van het landschap. Met de stedelijke ontwikkelingen in het westelijke deel van de gemeente neemt hier de leesbaarheid af.

Sterke samenhang grote en kleine kernen met het landschap

De kernen zijn enerzijds vaak gelegen aan de rivier, anderzijds zijn ze stevig ingebed in de netwerkstructuur van wegen op de oeverwallen. Hierdoor is de historische landschapsopbouw nog steeds goed leesbaar.

Gave relatie binnendijks en buitendijks

Deze relatie komt onder meer tot uiting in de ligging van enkele kernen aan de dijk en op plaatsen waar een open of geleidelijke overgang tussen binnendijks en buitendijks te vinden is. In grote delen van de gemeente zijn dergelijke historische relaties nog aanwezig.

Uitzonderlijke uitgestrektheid natuur en landschap uiterwaarden en rivieren

Eén van de meest in het oog springende kwaliteiten is de ligging tussen de rivieren en de aanwezigheid van brede en uitgestrekte uiterwaarden. De rivieren en de uiterwaarden bieden de gemeente aan twee zijden een unieke omlijsting van formaat, met een grote ontwikkelingspotentie met name voor natuur en recreatie.

Kleinschalige afwisseling en open structuur oeverwallen

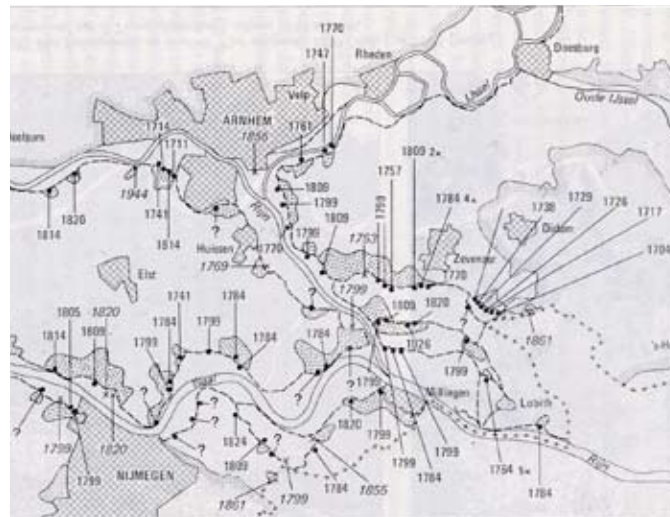
Door de breedte van de oeverwallen is een zeer karakteristiek bebouwingspatroon ontstaan, met een grote mate van ruimtelijke afwisseling. Juist deze open structuur is landschappelijk waardevol, maar ook kwetsbaar voor aantasting.

BRON: LAND VAN LEVENDE RIVIEREN, DE GELDERSE POORT, 2001.

Overzicht van grote rivierwerken

BRON: TOELICHTING BIJ DE BODEMKAART VAN NEDERLAND, BLAD 40 WEST EN OOST, STIBOKA 1975.

Dijkdoorbraken in het rivierkleigebied vanaf ca. 1700

Linge als landschappelijke en recreatieve drager centraal komgebied

Door de landelijke ligging in het midden van het komgebied en op enige afstand van de meeste bebouwing, heeft de Linge een belangrijke waarde en potentie voor natuurontwikkeling en recreatief gebruik. Bovendien heeft het riviertje bovendien een belangrijke betekenis als landschappelijke structuurdrager voor het centrale deel van de gemeente.

Dijklinten Waal en Pannerdensch Kanaal/Nederrijn met afleesbare 'roerige' geschiedenis

De rivierdijken vormen een cultuurhistorisch, recreatief en landschappelijk een zeer waardevolle lintstructuur. Samen met de aangrenzende, binnen- en buitendijks gelegen, wielen, kwelkommen, oude strangen en weilanden vormt deze 'dijkzone' een zeer waardevolle en sterk samenhangende landschappelijke structuur.

Gebied van grote archeologische betekenis

De gemeente is als het ware een 'hotspot' van archeologische waarden. Het gaat hierbij enerzijds om bekende archeologische vondsten en archeologische waardevolle terreinen uit alle tijdsperioden, daterend vanaf het Neolithicum tot de Late Middeleeuwen. Anderzijds zijn naar verwachting nog veel meer archeologische waarden in de bodem aanwezig, die getuigen van een zeer rijke geschiedenis van het gebied.

Rijke cultuurhistorie nauw samenhangend met nabijheid Rijnsplitsing en cultuurhistorische 'hotspots'

Behalve onder de grond is ook zichtbaar in het landschap een enorme hoeveelheid cultuurhistorische elementen en patronen aanwezig. Restanten van verdedigingswerken en -linies, dijken, kasteel Doornenburg, restanten van de tabaksteels, historische boerderijen, verdrinken dorpen, restanten van steenfabrieken etc. zijn slechts enkele van de cultuurhistorische waarden in het gebied, die tezamen een grote waarde vertegenwoordigen.

2.4 BEDREIGINGEN

De kwaliteit van het landschap is geen gegeven, maar is continu in beweging. Nieuwe ontwikkelingen dienen zich continu aan en vormen soms een kans en soms een bedreiging voor het behoud en de ontwikkeling van landschaps- waarden. Onderstaand worden de belangrijkste gesignaleerde kansen en bedreigingen voor het landschap van de gemeente genoemd.

Verstedelijking

De verstedelijkingsdruk is met name voelbaar in het westelijke deel van de gemeente. Nieuwe ontwikkeling van o.a. glastuinbouwgebieden, de Betuwelijn en doortrekking A15 en de ontwikkeling van woongebieden leiden in toenemende mate tot ruimtebeslag, ruimtelijke verdichting, versnippering en doorsnijding van het bestaande landschap. De ontwikkelingen leiden echter ook tot kansen voor de ontwikkeling van nieuwe landschappen. Voorbeelden hiervan zijn de aanleg van het Park Over-Betuwe, de plannen voor De Woerdt en het Zeegbos en de aandacht voor inrichting van stedelijke uitloopgebieden.

Ruitersportcentrum Bommel

Zicht op Bommel vanaf de dijk

Buitendijks gelegen bedrijven bij Gendt

Parkeerplaats aan de dijk

Toenemende verkeersdruk

Met name de belevingswaarde van de rivierdijken voor recreanten staat onder druk door het intensieve gebruik door gemotoriseerd verkeer. Ook de herkenbaarheid van cultuurhistorisch waardevolle elementen en patronen staat onder druk door toename van ruimtebeslag door bebouwing en functieverandering binnen de 'dijkzone' (het binnen- en buitendijkse gebied direct aansluitend aan de dijk).

Verrommeling en vervlakking van het landschap

Door allerlei oorzaken dreigt het landschap van de gemeente steeds verder te verrommelen. Toename van de recreatieve druk, het ontstaan van nevenfuncties, de bouw van nieuwe grotere stallen en onvoldoende beheer leiden tot verrommeling en vervlakking van het landschap. Ook de herkenbaarheid van cultuurhistorische elementen en eigen identiteit van het landschap worden hierdoor aangetast.

(Recreatief) motorverkeer op de dijk

3 Landschapsvisie

3.1 INLEIDING

Het landschap van de gemeente Lingewaard is sterk in beweging. Grote projecten zoals de aanleg van de Betuwelijn, de mogelijke doortrekking van de A15, de aanleg van nieuwe glastuinbouwgebieden (Bergerden) en bedrijventerreinen (Pannenhuis II) en toekomstige woningbouw maken dat met name in het westelijke deel van de gemeente het landschap ingrijpend verandert. Oude landschappelijke patronen, die nog een sterke samenhang hebben met de abiotische ondergrond en de cultuurhistorische ontwikkeling van het gebied weerspiegelen verdwijnen, raken geïsoleerd of worden onherkenbaar. In het oostelijke deel van de gemeente is deze stedelijke druk veel minder aanwezig. Hier is de karakteristieke opbouw van het rivierenlandschap met de uiterwaarden, de oeverwallen en de kommen nog zeer goed herkenbaar. De nieuwe ontwikkeling betekenen ook in functionele zin een verschuiving. De landbouw komt steeds meer onder druk te staan. Recreatie en ontspanning door de bewoners van het gebied en bezoekers vanuit de stedenband Arnhem-Nijmegen, wordt juist steeds belangrijker. Ook voor de ontwikkeling van natuur wordt, met name in de uiterwaarden, veel ruimte gereserveerd.

Hoe om te gaan met het spanningsveld tussen de sterke verstedelijking (met name het westelijke deel van de gemeente) enerzijds en het behoud van de historische karakteristiek en landschappelijke kwaliteit anderzijds, wordt gezien als de centrale opgave in de landschapsvisie. De tweedeling van het landschap van de gemeente die in de gemeente dreigt te ontstaan vraagt om een duidelijke visie hoe hiermee moet worden omgegaan.

3.2 DE SCENARIO'S

Voor de gemeente Lingewaard zijn vanuit verschillende invalshoeken twee landschappelijke ontwikkelingsscenario's opgesteld:

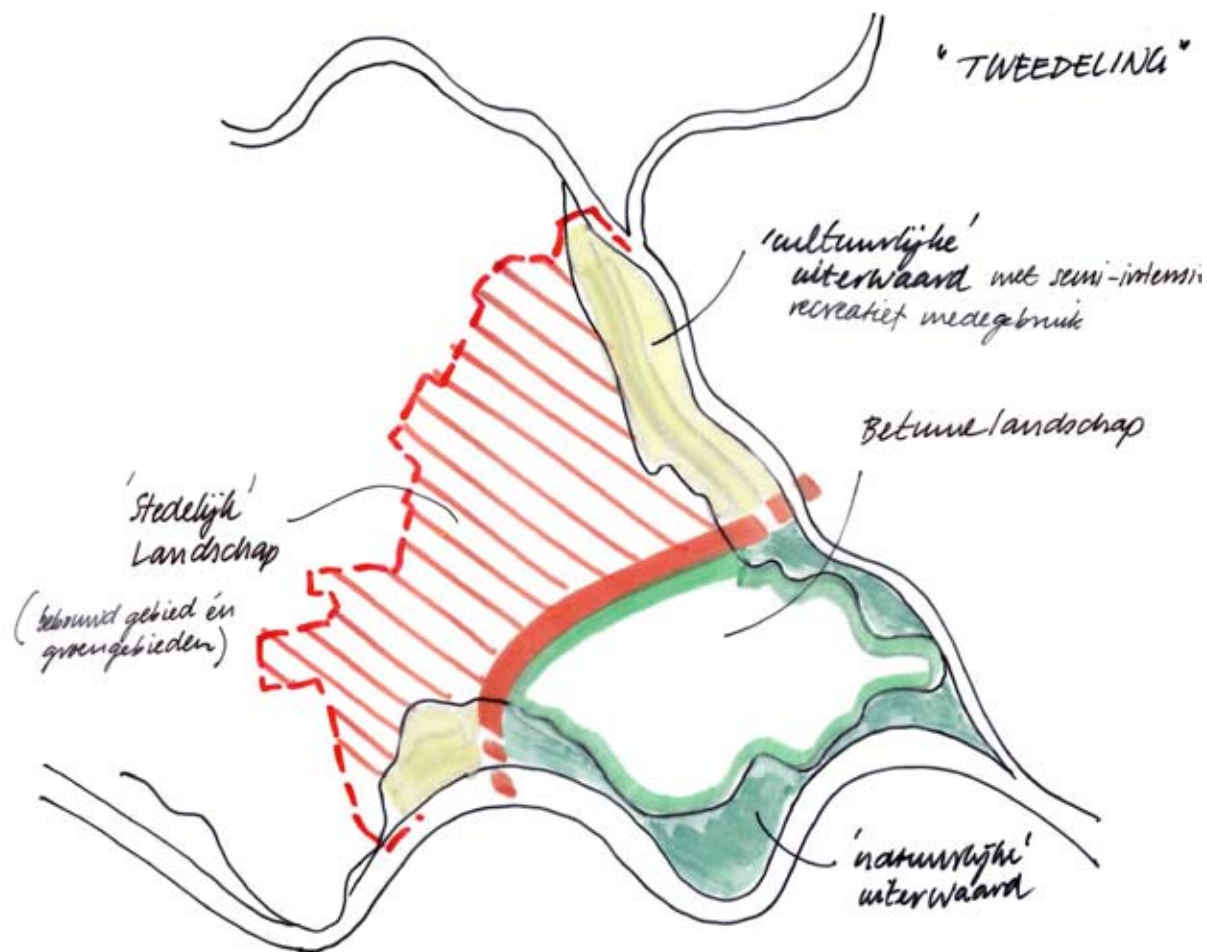
1. Tweedeling;
2. Lingelandschap.

De scenario's zijn bedoeld om richting te geven aan de uiteindelijke visie en om de verschillende ontwikkelingsrichtingen aan te geven. Zie voor een uitgebreide beschrijving het "Achtergronddocument"

Scenario Tweedeling

Het scenario 'Tweedeling' gaat uit van het positief interpreteren van de stedelijke ontwikkelingen die zich aandienen, in contrast met een maximale landelijkheid van het oostelijke deel van de gemeente. In het westen van de gemeente zijn de stedelijke ontwikkelingen leidend, in het oosten het bestaande landschap. De scheiding is 'hard' en wordt gevormd door de oostrand van Bommel en de Betuwelijn. Deze lijn, zal zich in dit scenario op den duur ontwikkelen tot de nieuwe stadsrand van het westelijke deel van de gemeente.

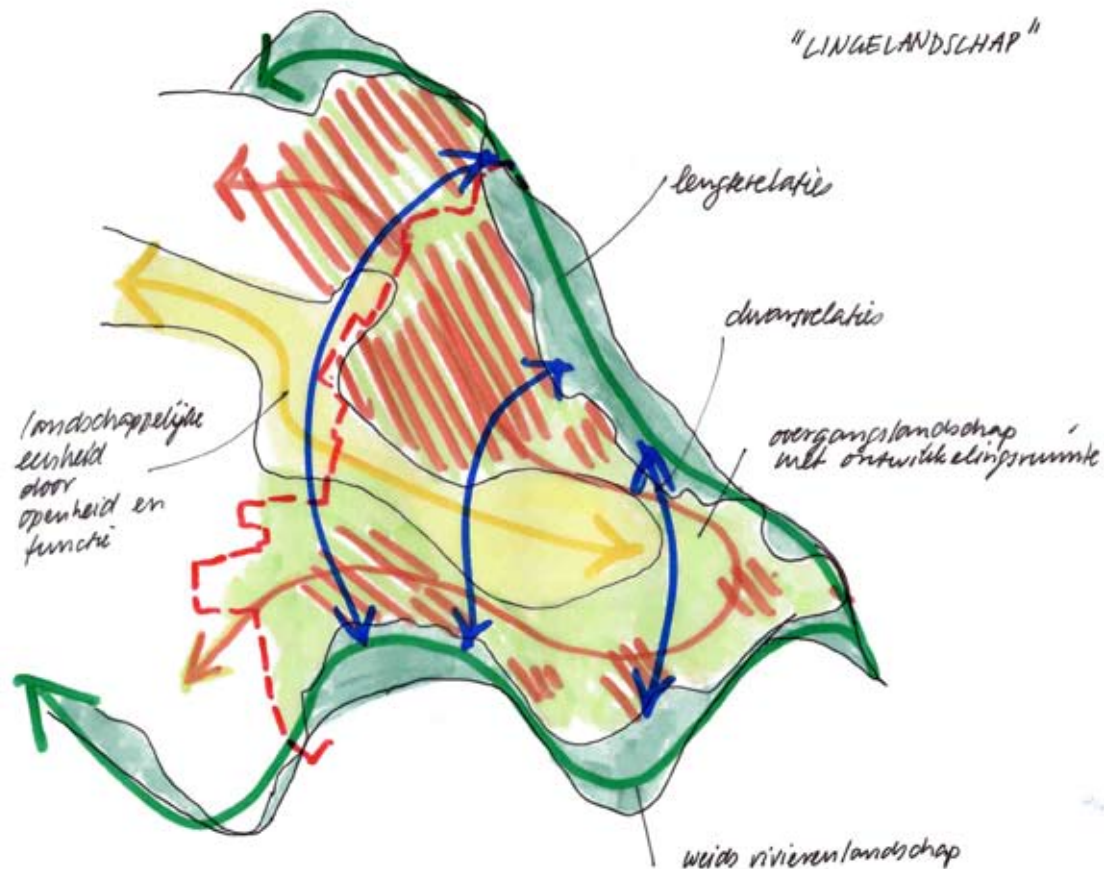
Scenario 'Tweedeling'

Scenario Lingeland

Dit scenario gaat uit van het versterken van de bestaande opbouw van het landschap van de hele gemeente. De basis hiervoor wordt gevormd door de, voor de Over-Betuwe typische, opbouw van oeverwallen, komgronden en uiterwaarden. Het belangrijkste uitgangspunt voor dit scenario is het streven naar één samenhangend *landschappelijk* gebied waarin in principe ruimte is voor alle functies, mits deze op een goede manier worden ingepast.

Scenario 'Lingeland'

3.3 LANDSCHAPSVISIE

De twee scenario's laten verschillende benaderingen zien van de toekomstige ontwikkeling van het landschap in de gemeente. De uiteindelijke landschapsvisie is een combinatie van onderdelen uit beide scenario's. Deze wordt hierna beschreven. De landschapsvisie is toegelicht aan de hand van vier hoofdthema's. Deze thema's zijn in het volgende hoofdstuk verder uitgewerkt in een vijftal gebiedsopgaven.

De vier hoofdthema's zijn:

- Tegengaan dreigende landschappelijke tweedeling;
- Versterken landschappelijke hoofdstructuur;
- Versterking historische identiteit;
- Versterking van netwerken.

Hierna worden de thema's verder toegelicht:

Tegengaan dreigende landschappelijke tweedeling

Het landschap van met name het westelijke deel van de gemeente zal zich door de toenemende verstedelijking van dit gebied steeds verder losmaken van het onderliggende landschapspatroon. De van oudsher aanwezige landschappelijke opbouw wordt in het binnendijkse gebied met toenemende mate gedomineerd door stedelijke structuren. Het oude landschap raakt hier steeds verder door versnipperd. Er tekent zich een steeds scherper wordende grens af tussen het stedelijke en het landelijke deel van de gemeente. De scheiding tussen west en oost wordt verder versterkt door de aanleg van stedelijke groengebieden tussen de bebouwing, zoals het Park Over-Betuwe, De Woerdt en het Zeegbos, waardoor het oorspronkelijke landschap minder herkenbaar wordt.

Deze landschappelijke 'tweedeling' wordt gezien als onwenselijk. Toch is deze tweedeling, zowel in ruimtelijke als in functionele zin, op een aantal plekken onvermijdelijk. Ten zuiden van Angeren tekent zich bij de Betuwelijn en de toekomstige A15 een harde landschappelijke overgang af. De overgang aan de oostzijde van Bemmel is juist meer geleidelijk.

Een van de uitgangspunten van de landschapsvisie is het actief tegengaan van de dreigende landschappelijke tweedeling door het doen van gerichte ingrepen.

Versterken landschappelijke hoofdstructuur

De voor het rivierenlandschap karakteristieke opbouw van oeverwallen, komgronden en uiterwaarden, is ook in Lingewaard duidelijk aanwezig. Het landschap van de gemeente onderscheidt zich onder meer door de brede oeverwallen en de uitgestrekte uiterwaarden, van andere delen van het rivierenlandschap.

Het uitgangspunt is om de aanwezige samenhang met de abiotische ondergrond (hoogteligging, overgangen nat-droog, bodemsoort) waar mogelijk weer herkenbaarder te maken. Ingrepen en maatregelen zijn erop gericht, waar mogelijk, het op de abiotische ondergrond geënte landschapspatroon te versterken. Het behouden en versterken van ruimtelijke en functionele relaties tussen kommen en oeverwallen en tussen oeverwallen en uiterwaarden, maar ook tussen verschillende delen van de komgebieden en oeverwallen vormt een belangrijk element van de visie.

Juist op plekken waar door stedelijke uitbreiding het onderliggende landschapspatroon steeds minder herkenbaar wordt is het wenselijk kenmerkende elementen weer zichtbaar te maken en bestaande kwaliteiten te beschermen. Met de voorgenomen stedelijke ontwikkelingen zullen deze kwaliteiten met name in het westen van de gemeente onder druk komen te staan. In het oostelijke deel van de gemeente staat de sterke samenhang tussen de door de mensen gemaakte patronen en de abiotische ondergrond minder onder druk. Ook hier is het wenselijk deze samenhang verder te vergroten.

Versterking van de landschappelijke hoofdstructuur wordt nagestreefd door vergroting van de landschappelijke verschillen tussen kommen, oeverwallen en uiterwaarden, in combinatie met vergroting van de eenheid van deze gebieden afzonderlijk.

Versterking historische identiteit

Er wordt gestreefd naar behoud door actieve bescherming en vergroting van de herkenbaarheid van de geschiedenis van de Over-Betuwe. De rijke historie van het landschap vinden wij nog terug in de vorm van een groot aantal landschappelijke en gebouwde structuren, patronen en elementen.

Hierin wordt de strijd tegen het water, de ontwikkeling van tuinbouw, de tabaksteelt, de steenfabricage, de religieuze verschillen en de strategische betekenis van het gebied voor de verdediging van de regio en van Nederland weerspiegeld. Ook onder de grond zijn, onzichtbaar voor het publiek, zeer veel (archeologische) sporen van het verleden aanwezig. Deze elementen waren in het verleden sterk identiteitsbepalend voor het landschap van de gemeente Lingewaard. Door diverse ontwikkelingen is deze rijke historie nog maar beperkt waarneembaar en ervaarbaar. Ze zijn onzichtbaar, onherkenbaar en/of onbereikbaar. De eigen identiteit van de verschillende delen van het landschap, en hiermee ook de lokale verschillen, staan hierdoor onder druk.

Behoud van cultuurhistorische elementen en patronen heeft prioriteit. Echter in veel gevallen zal meer nodig zijn dan actieve bescherming. Herstel en vergroting van de herkenbaarheid en de beleefbaarheid, onder meer door het toekennen van nieuwe functies, biedt mogelijkheden om de cultuurhistorie als identiteitsbepalende factor in het landschap naar boven te halen. Door dit te verbeteren wordt het landschap 'leesbaarder', neemt de aantrekkelijkheid voor recreanten toe en wordt de eigen identiteit van het gebied versterkt. Gedacht wordt bijvoorbeeld aan het herstellen van historische paden, het opknappen en geschikt maken voor nieuwe gebruiksvormen van historische objecten, het herkenbaar maken van oude landgebruiksvormen, het toegankelijk maken van nu onbereikbare delen van het gebied met een historische betekenis.

Accent op behoud

- cultuurhistorische en landschappelijke 'parels', zoals cultuurhistorische gebouwen en objecten, in hun landschappelijk context;
- archeologische waarden;
- zichtlijnen op kerken en historische gebouwen (zoals kasteel Doornenburg);
- kleinschaligheid en open karakter oude dorpslinten en oeverwaddedorpen.

Accent op behoud/herstel in combinatie met vergroting herkenbaarheid en beleefbaarheid en/of ontwikkeling/functieverandering

- cultuurhistorische elementen en patronen in de uiterwaarden (onder druk door planvorming uiterwaarden);
- elementen en patronen in de dijkzone die herinneren aan de strijd tegen het water (de bochtige dijk, strangen, wielen, binnendijkse kwellandjes, etc.);
- historische relatie kernen met het landschap (landschappelijke ruimte tussen de kernen);
- historische routes en paden, b.v. door herstel hiervan tot recreatieve routes vanuit de dorpen naar het buitengebied;
- verdedigingswerken en -lijnes (onderdeel van een groter geheel).

Naast actieve bescherming is behoefte aan concrete projecten, gericht op herstel en vergroting van de herkenbaarheid, beleefbaarheid en functionaliteit van historische elementen en patronen in het landschap. Hiermee wordt de historische identiteit van het landschap versterkt.

Versterking van netwerken

In de gemeente zijn diverse ruimtelijke en functionele patronen aanwezig, die in sommige gevallen nu al netwerken vormen. Het gaat onder meer om het recreatieve netwerk (fiets- en wandelpaden), het waternetwerk (waterlopen) en het ecologische netwerk (gebieden met specifieke natuurwaarden). Diverse grootschalige ontwikkelingen die in de gemeente in voorbereiding zijn, bieden mogelijkheden om deze netwerken te versterken. Het landschap van de uiterwaarden zal door geplande ingrepen

ruimte geven aan nieuwe functies. Naast ruimte voor water (veiligheid) en natuur ontstaan ook meer mogelijkheden voor recreatie. Ook ontwikkelingen in andere delen van de gemeente bieden mogelijkheden voor de versterking van netwerken en meer verweving van functies.

De samenhang van het landschap wordt verbeterd door het versterken van bestaande en het ontwikkelen van nieuwe netwerken. Hierbij moet worden gedacht aan:

- routenetwerk autoverkeer;
- routenetwerk langzaam- en recreatief verkeer;
- netwerk waterlopen;
- netwerk natuur en ecologische verbindingen;
- netwerk historische lijnen en 'hot-spots'.

Door het scheiden van netwerken die elkaar negatief beïnvloeden (b.v. gemotoriseerd verkeer en recreatief verkeer) en koppeling van netwerken die elkaar versterken (b.v. natuur en water) wordt de effectiviteit ervan vergroot.

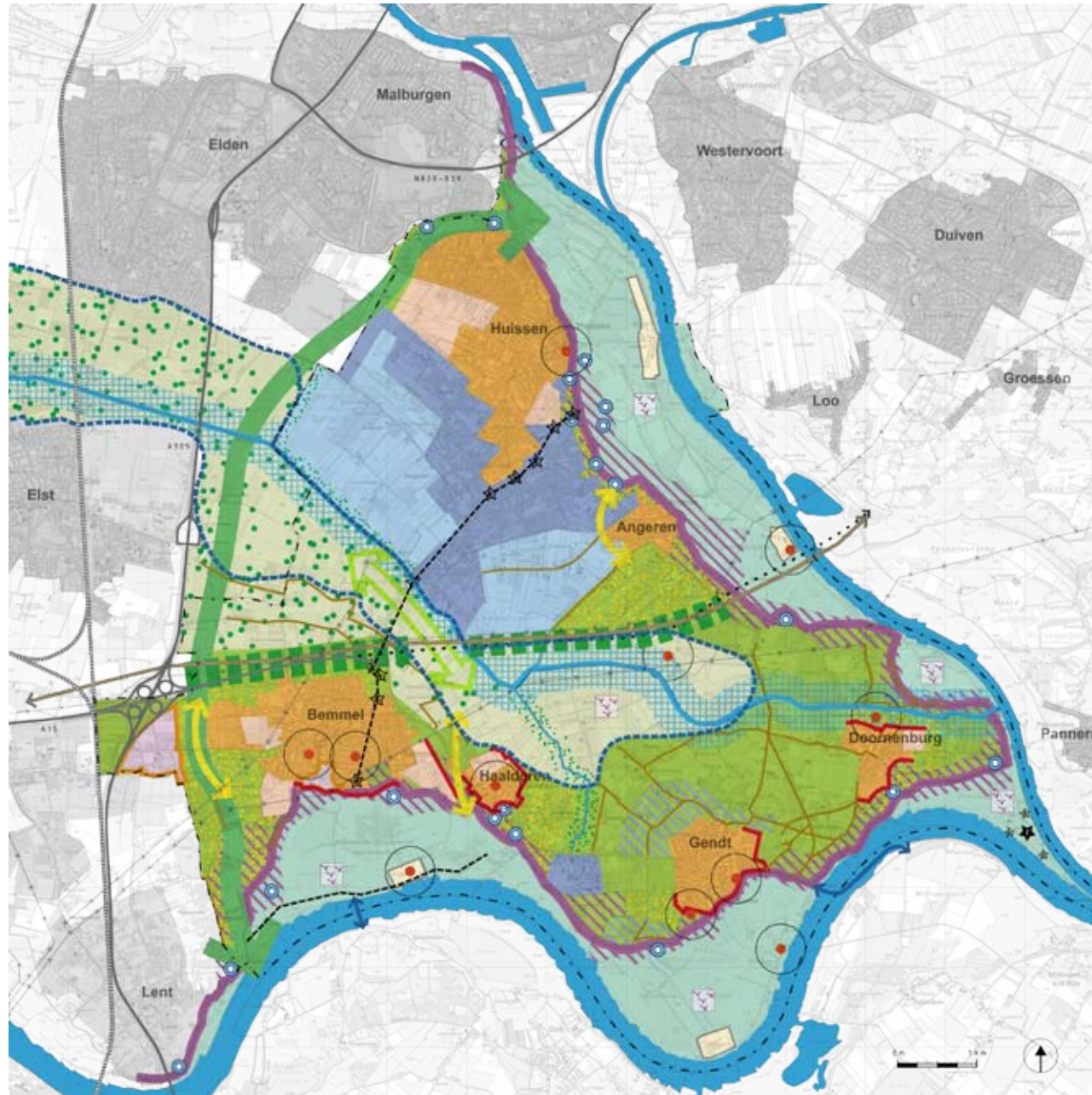
Vergroten natuurwaarden

De realisatie van nieuwe natuur richt zich met name op de ontwikkeling van grootschalige natuur in de uiterwaarden en op een tweetal ecologische verbindingzones (oost-west langs de Linge en noord-zuid langs de westgrens van de gemeente). Hoewel hiervoor reeds in provinciaal beleid veel aandacht voor is, zullen nog veel maatregelen voor nieuwe natuur genomen moeten worden. Hiernaast zal ook in de overige delen van de gemeente aandacht moeten zijn voor behoud en ontwikkeling van natuurwaarden.

Uitgangspunten hierbij zijn het realiseren de EHS; grootschalige nieuwe natuur in de uiterwaarden en realisatie van de geplande ecologische verbindingzones. Hiernaast gelden aanvullende ecologische uitgangspunten. Deze zijn het benutten van kansen voor ontwikkelen van nieuwe natuurwaarden buiten de aangewezen EHS en ecologische verbindingzones, het minimaliseren ecologische van barrières, het versterken van ecologische relaties tussen gebiedsdelen (zowel binnen als tussen kommen, uiterwaarden en oeverwallen). Daarnaast moet er aandacht zijn voor behoud en versterking van bestaande geïsoleerde natuurwaarden en versterking van watergebonden natuur in de komgebieden.

Door de versterking van bestaande functionele netwerken nemen de gebruiksmogelijkheden en de landschappelijke samenhang toe. Ook de ruimtelijke en functionele relatie tussen de kernen en het buitengebied kan op deze wijze worden versterkt. Versterking van het natuurnetwerk verdient bijzondere aandacht. Met name het behoud van bestaande natuurwaarden en de ontwikkeling van nieuwe natuur buiten de EHS verdient bijzondere aandacht.

Visiekaart

3.4 TOELICHTING VISIEKAART

In de visiekaart wordt de visie op de wenselijke ontwikkeling van het landschap van de gemeente verbeeld. Er bestaat een sterke relatie tussen de opbouw van de legenda en de gebiedsopgaven die zijn uitgewerkt in het volgende hoofdstuk. In de onderstaande tabel wordt een toelichting gegeven op de in de visiekaart onderscheiden eenheden. Om overlap tussen de tabel en de uitwerkingen in het volgende hoofdstuk te vermijden wordt voor uitleg van onderdelen van de visiekaart in sommige gevallen rechtstreeks verwezen naar de uitgangspunten bij de betreffende gebiedsopgave.

De hoofdeenheden uit de visiekaart zijn:

- Ontwikkeling centraal komgebied.
- Herontdekken historische identiteit oeverwallen.
- Kwalitatieve ontwikkeling dijkzone.
- Versterking robuust natuurlandschap uiterwaarden.
- Inpassing autonome ontwikkelingen.

Legenda		Inpassing autonome ontwikkelingen	
Ontwikkeling centraal komgebied		Overig	
 Gepland Park Over-Betuwe	 Behoud ruimtelijke afwisseling en versterking kleinschaligheid oeverwallen	 Landschappelijke inpassing infrastructuur Betuwelijn/A15	 Doortrekking A15
 Contour open komgebied	Kwalitatieve ontwikkeling dijkzone	 Landschappelijke inpassing glastuinbouwgebied Bergerden	 Betuwelijn
 Behoud openheid komgebieden	 Versterking dijklint als landschappelijke en recreatieve drager	 Aanleg ecologische verbindingszone Zeebos - Park Overbetuwe - De Woerd	 Spoorlijn
 Ontwikkeling multifunctionele zone Linge (water, natuur, recreatie), tevens ecologische verbinding	 Behoud openheid en landschappelijke karakteristiek dijkzone + vergroting afleesbaarheid historie	 Maximale bebouwingscontour kernen	 Woonbebouwing bestaand
 Versterking ruimtelijke relatie westelijk en oostelijk komgebied	 Actief herstel wielen en de directe omgeving	 Tegengaan aan elkaar groeien bebouwing	 Woonbebouwing toekomstig
 Ecologische versterking Haalderse Zeeg	Versterking robuust natuurlandschap uiterwaarden	 Behoud groen-rode parels + relatie met omgeving	 Werkgebied bestaand
Herontdekken historische identiteit oeverwallen	 Ontwikkeling samenhangend gebied met hoofdfunctie natuur + verbetering mogelijkheden extensief recreatief gebruik	 Beschermde dorpsgezichten	 Werkgebied bestaand met open structuur
 Vergroten herkenbaarheid en toekenning nieuwe functie verdedigingswerken	 Verbetering oversteekbaarheid Waal voor extensief recreatief verkeer	 Hoogspanningtracé	 Werkgebied toekomstig
 Behoud kleinschalige structuur en afwisseling bebouwingslinten	 Minimaliseren verstoring (geluid, verkeer, licht)	 Hoofdweg	 Stedelijk uitloopgebied
			 Gemeentegrens

Ontwikkeling centraal komgebied	Toelichting
Gepland Park Over-Betuwe	<p>Uitvoeren plan Park Over-Betuwe, met aandacht voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Park Over-Betuwe onderdeel van ononderbroken landschappelijke zone tussen Arnhem-Zuid/Huissen en Elst/Bemmel; ▪ inrichting aansluitend bij kenmerken gebied; ▪ beschermen en waar mogelijk ontwikkelen van groene en blauwe waarden; ▪ kwaliteitsimpuls door toevoegen nieuwe functies; ▪ optimaliseren toegankelijkheid voor stedelingen; ▪ verbrede ontwikkeling van de landbouw; ▪ duurzaam samenbrengen functies die elkaar versterken ▪ geen toevoeging van 'rode' stedelijke functies die het gebied ruimtelijk verdichten en de eenheid van het centrale groengebied aantasten (b.v. glastuinbouw, woningen of bedrijven). <p>Wenselijke aanpassingen van het plan Overbetuwe:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vergroting ruimtelijke samenhang in de lengterichting van het park, met name door behoud grotere en meer aaneengesloten open gebieden en voorkomen ruimtelijke verdichting haaks op de lengterichting van het komgebied; ▪ onderzoeken mogelijkheid toevoegen beperkt aantal groenrode functies als ruimtelijke en financiële dragers voor de ontwikkeling (b.v. nieuwe landgoederen); ▪ maatregelen versterking ruimtelijke samenhang komgebieden (zie ook gebiedsopgave 1) ▪ agrarisch natuurbeheer.
Contour open komgebied	<p>De contour geeft de grens van het komgebied aan waarbinnen de bestaande openheid zoveel mogelijk gehandhaafd dient te blijven. Streven naar hard vastleggen van deze contour in het Bestemmingsplan Buitengebied.</p>
Behoud openheid komgebieden	<p>Minimaal dient de bestaande ruimte voor grootschalige openheid van het komgebied gehandhaafd te blijven. Mogelijkheden die zich voordoen om de karakteristieke openheid verder te versterken moeten zoveel mogelijk worden aangegrepen. Lokale ruimtelijke verdichting door b.v. groen of bebouwing is in sommige gevallen toelaatbaar. Hiervoor gelden de volgende randvoorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nieuwe bebouwingslocaties in het open komgebied zijn onwenselijk; ▪ beperkte lokale verdichting door groen (b.v. rond bebouwing of langs de Linge) is toelaatbaar, mits dit geïsoleerde elementen betreft en hierdoor openheid van het komgebied als geheel niet wordt verstoord (dus geen bomenrijen, bosschages, etc.)

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ versterking van de openheid zou kunnen ontstaan door verplaatsing of verwijderen van bebouwing (b.v. kassen); actieve verwijdering van aanwezige beplanting is in principe ongewenst.
Ontwikkeling multifunctionele zone Linge	Zie gebiedsopgave 1.
Versterking ruimtelijke relatie westelijk en oostelijk komgebied	Zie gebiedsopgave 1.
Ecologische versterking Haalderse Zeeg	Behalve de ontwikkeling van de zone langs de Linge wordt ook gestreefd naar de aanleg van natuurvriendelijke oevers langs de Haalderse Zeeg, met als doel ecologische versterking van het komgebied en versterking van de ecologische relatie tussen komgebied en uiterwaarden.
Herontdekken historische identiteit oeverwallen	
Vergroten herkenbaarheid en toekennen nieuwe functies verdedigingswerken	Met name de kazematten van de Betuwestelling, de liniedijk van de IJssellinie en het Fort Pannerden met de omringende kazematten bieden kansen voor versterking van de historische identiteit door functieverandering. Voor Fort Pannerden worden reeds plannen gemaakt. Zie ook gebiedsopgave 3 en voorbeelduitwerking voor kazematten.
Behoud kleinschalige structuur en afwisseling bebouwingslinten	<p>Sterke ruimtelijke verdichting van de oude bebouwingslinten is niet wenselijk. Plaatselijke verdichting door b.v. de bouw van een nieuw huis in het bestaande lint is mogelijk, voor zover dit past binnen het bestaande R.O.beleid van de gemeente en de landschappelijke kwaliteit van het lint behouden blijft. Vanuit het LOP gelden de volgende uitgangspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ geen aaneengesloten verdichting met nieuwe bebouwing; ▪ behoud afwisseling groene/open en dichte delen ▪ geen verbreding van de linten
Behoud ruimtelijke afwisseling en versterking kleinschaligheid oeverwallen	<p>Naast de vorige punten gelden de volgende uitgangspunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ behoud kleinschalige open ruimtes tussen de bebouwing; ▪ behoud doorzichten vanaf bebouwingslinten naar erachter gelegen gebieden; ▪ tegengaan sterke verdichting van de (relatief) open gebieden tussen de linten; ▪ streven naar terugbrengen van karakteristieke elementen, zoals hoogstamboomgaarden, karakteristiek beplantingen, wegbeplantingen, etc.
Kwalitatieve ontwikkeling dijkzone	
Versterking dijklint als landschappelijke en recreatieve drager	Zie gebiedsopgave 2.

Behoud openheid en landschappelijke karakteristiek dijkzone + vergroting afleesbaarheid historie	Zie gebiedsopgave 2.
Actief herstel wielen en de directe omgeving	Zie gebiedsopgave 2 + 4.
Versterking robuust natuurlandschap uiterwaarden	
Ontwikkelen samenhangend gebied met hoofdfunctie natuur + verbetering mogelijkheden extensief recreatief gebruik	Zie gebiedsopgave 4.
Verbetering oversteekbaarheid Waal voor recreatie verkeer	Door de vergroting van de oversteekbaarheid van de Waal wordt de recreatieve aantrekkelijkheid van de rivier en de uiterwaarden verder vergroot en de relatie met de overzijde van de rivieren versterkt.
Minimaliseren verstoring (geluid, verkeer, licht)	Met name in de komgebieden als in de uiterwaarden. Dit kan b.v. door beperking van de toegankelijkheid voor gemotoriseerd verkeer, landschappelijke inpassing, etc.
Inpassing autonome ontwikkeling	
Landschappelijke inpassing infrastructuur Betuwelijn/A15	De aanleg van de A15 biedt kansen om de ruimtelijke overgang tussen het stedelijk gebied en het komgebied te verbeteren. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten: <ul style="list-style-type: none"> ▪ minimaliseren van de negatieve uitstraling op het oostelijk komgebied en op de parkzone ten noorden van Bemmelen; ▪ minimalisering ontstaan restruimte; ▪ behoud bestaande dwarsrelaties langzaam verkeer; ▪ reservering ruimte voor ecologische verbinding langs de Linge (ruime onderdoorgang). Zie ook gebiedsopgave 5 en 'Principeuitwerking' op pagina XX.
Landschappelijke inpassing glastuinbouwgebied Bergerden	Ruimtelijke integratie groenzones Bergerden met ontwikkeling robuuste ecologische verbindingzone langs de Linge. Aanleg/creëren ruimte voor doorlopende recreatieve routes langs de noordzijde van de Linge.
Aanleg ecologische verbindingzone Zeegbos - Park Over-Betuwe - De Woerdt	Uitgangspunt is uitvoering van bestaande plannen voor deze gebieden. Hierbij moet worden gelet op: <ul style="list-style-type: none"> ▪ maximalisatie breedte ecologische zone en oplossen ecologische knelpunten; ▪ versterken ruimtelijke eenheid in de lengterichting van deze zone, waarbij een ruimtelijke

	<p>driedelingherkenbaar dient te blijven. Te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zeegbos; ▪ Park-Over Betuwe; ▪ De Woerdt
Maximale bebouwingscontour kernen	Ten behoeve van het behoud van landschappelijk waardevolle zones langs de rivierdijken, tussen bebouwingskernen, en langs de Linge zijn op een aantal plaatsen maximale bebouwingscontouren aangegeven. Onderzocht dient te worden hoe deze contouren kunnen worden verankerd in ander beleid en bindende plannen, zoals het Bestemmingsplan Buitengebied.
Tegengaan aan elkaar groeien bebouwing	<p>Op de in de visiekaart aangegeven locaties dreigt het aaneen groeien van bebouwde gebieden. Dit wordt gezien als onwenselijk, omdat hierdoor de eigen identiteit en leefbaarheid van de kernen wordt aangetast en de ruimtelijke relatie tussen de komgebied, oeverwallen en uiterwaard wordt verstoord. Duurzaam behoud en ontwikkeling van deze landschappelijke 'corridors' staat hier centraal. Ook het behoud van het landschappelijke karakter van deze zones is van belang (dus niet omvormen naar parkgebieden). De volgende maatregelen zijn denkbaar om deze zones te behouden en ontwikkelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ aanwijzen en uitwerken als stedelijk uitloopgebied; ▪ bevroren bebouwingsranden; ▪ indien mogelijk vastleggen in Bestemmingsplan Buitengebied; ▪ actief herstel en ontwikkeling landschapselementen; ▪ waar mogelijk verplaatsen verstorende en/of ruimtelijke verdichtende stedelijke functies; ▪ geen nieuwe verdichting door bebouwing en geen verder versnippering; ▪ aanleggen/versterken verbindende structuren binnen deze zones tussen kommen en dijk/ uiterwaarden.
Overig	
Behoud groen-rode parels + relatie met omgeving	De meeste historische gebouwen in de gemeente vertegenwoordigen een hoge cultuurhistorische waarde. De 'parels' hebben veelal een sterke relatie met de omgeving en zijn identiteitsbepalend voor het gebied. Het behoud van deze waarden en van de herkenbaarheid ervan in relatie tot de landschappelijke context staat centraal.
Beschermde dorpsgezichten	De oude kern van Bemmelen en het dorp Ressen zijn aangewezen als beschermde stads- en dorpsgezichten. Juist de sterke relatie met de omgeving maakt deze 'gezichten' bijzonder. Met name voor de omgeving van Ressen, maar ook voor de rivierzijde van het beschermd dorpsgezicht Bemmelen (dus buiten de beschermingszone) is behoud van het landschappelijke en groene karakter een uitgangspunt.

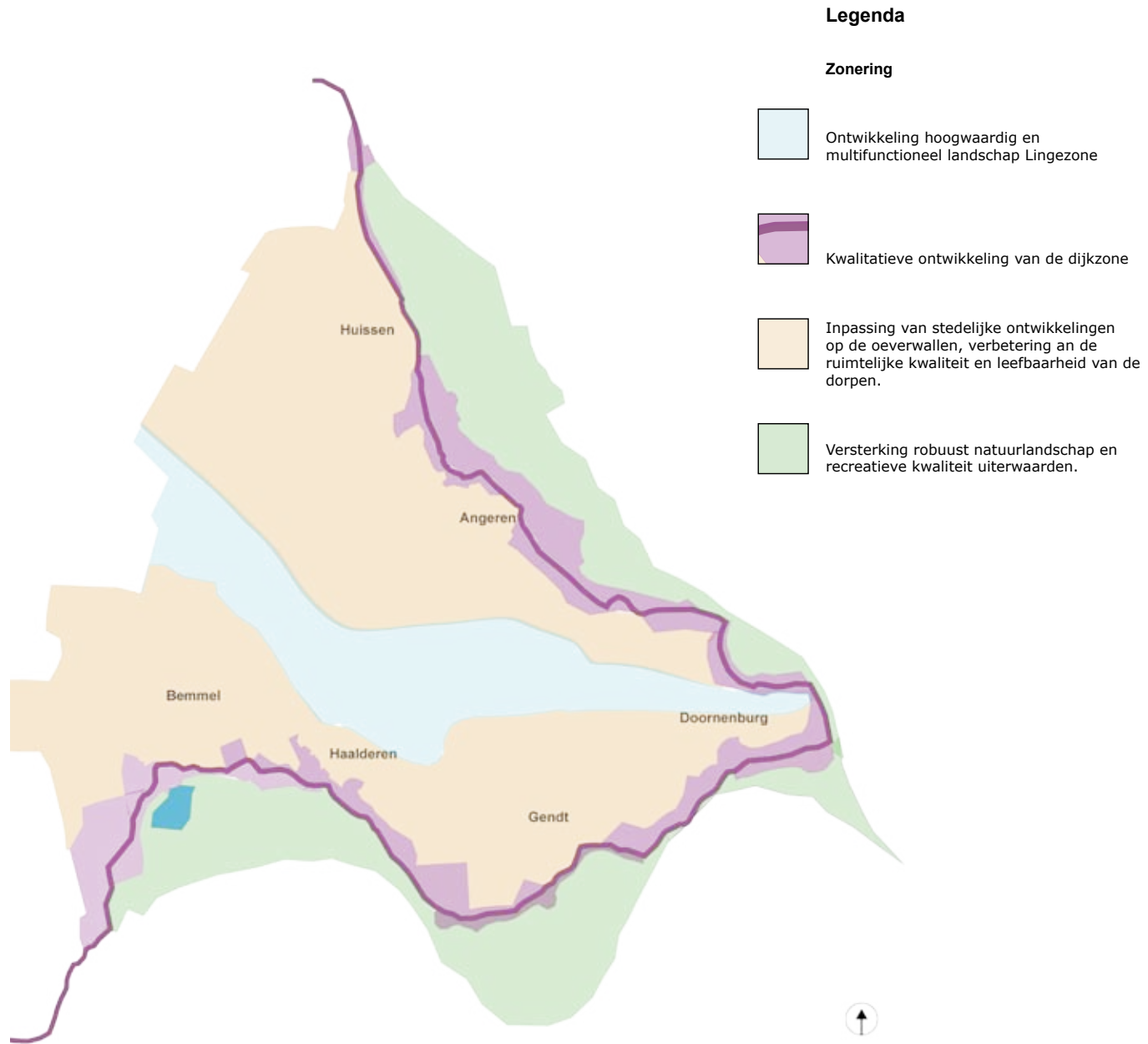

Doortrekking A15	Geplande doortrekking A15
Bebouwing toekomstig	Nieuwe bebouwing volgens bestaande planvorming
Werkgebied bestaand met open structuur	Zie gebiedsopgave 3
Werkgebied toekomstig	Uitvoeren Bergerden volgens huidige planopzet. Nadere afweging noodzaak ontwikkeling glastuinbouw Kamervoor.
Stedelijk uitloopgebied	Voor gebieden die (reeds in de Structuurvisie Plus) zijn aangewezen als Stedelijk Uitloopgebied dienen uitwerkingsplannen te worden opgesteld, gericht op het verhogen van de landschappelijke waarden van de de mogelijkheden voor extensief recreatief gebruik. Hard vastleggen van deze gebieden in het Bestemmingsplan Buitengebied is wenselijk.

De waai in Doornenburg

Zonering gebiedsopgaves

4 Gebiedsopgaven

4.1 INLEIDING

De landschapsvisie heeft geleid tot de formulering van een viertal *Gebiedsopgaven*. De gebiedsopgaven zijn tijdens het planproces naar voren gekomen vanuit de bevolking, de klankbordgroep en Raadscommissie Ruimte. Het zijn de landschappelijke opgaven waarvoor de gemeente voor de komende jaren staat. De gebiedsopgaven vormen de concrete uitwerking van de in de visiekaart reeds aangegeven.

De volgende vier gebiedsopgaven zijn uitgewerkt:

1. Versterking eenheid komgebieden door ontwikkeling van de zone rond de Linge als kwalitatief hoogwaardig en multifunctioneel landschap.
2. Kwalitatieve ontwikkeling van de dijkzone in combinatie met verhoging recreatieve kwaliteit.
3. Inpassing van stedelijke ontwikkelingen, met name op de oeverwallen, hand in hand met verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de dorpen.
4. Versterking robuust natuurlandschap en recreatieve kwaliteit uiterwaarden.

De samenhang tussen de visie en de gebiedsopgaven is in de onderstaande matrix weergegeven.

Visie	Tegengaan tweedeling	Versterken landschappelijke hoofdstructuur	Versterking eigen identiteit	Ontwikkelen van netwerken
Gebiedsopgaven				
1 Eenheid komgebieden	Maatregelen gericht op het tegengaan van de tweedeling zijn vooral gerelateerd aan het komgebied (oostelijk komgebied en het Park Over-Betuwe)	Het vergroten van de betekenis van de Linge als landschappelijke drager, door het ontwikkelen van een multifunctionele zone voor natuur, landbouw, water en recreatie langs de Linge.	Identiteit komgebieden is gekoppeld aan openheid en domineren 'groene en blauwe functies'.	Heeft vooral betrekking op versterking recreatieve en langzaamverkeersverbindingen en ecologische verbindingen door het komgebied. Dit betreft hiernaast ook versterking van de samenhang tussen komgebied, oeverwallen en uiterwaarden.
2 Ontwikkeling dijkzone	Hoewel de tweedeling met name speelt in het binnendijkse gebied, draagt ook het behoud van de landschappelijke eenheid en van de samenhang tussen dijk, dijkzone en uiterwaarden bij aan het behoud van een samenhangend landschap.	De dijkzone is reeds nu één van de belangrijkste landschappelijke structuurdragers. Behoud van karakteristieke elementen en open ruimte langs de dijk en tegengaan van verdichting en verrommeling staan hierbij centraal.	Versterking van die elementen en structuren die samenhangen met de historische identiteit van de dijk	De dijk vormt een belangrijke schakel in het recreatieve netwerk. enerzijds als recreatieve route langs de rivier. Anderszijds als schakel tussen het binnendijkse en buitendijkse gebied.
3 Inpassing nieuwe ontwikkelingen op oeverwallen	De dreigende landschappelijke tweedeling van de oeverwallen door o.a. de Betuwelijn en doortrekking A15 wordt op de oeverwallen geaccepteerd.	Nieuwe stedelijke ontwikkelingen zoals de uitbreiding van woon- en werkgebieden en aanleg van de Betuwelijn en A15 bieden behalve een mogelijke bedreiging ook kansen voor versterking van de landschappelijke (hoofd)structuur.	Behalve de lokale structuur wordt ook de identiteit van de plek direct beïnvloedt door nieuwe ontwikkelingen. Bij nieuwe ontwikkelingen dient onderzocht te worden welke elementen bepalend zijn voor de bestaande identiteit en hoe deze mogelijk geïntegreerd kunnen worden in de nieuwe identiteit van deze gebieden.	Nieuwe 'rode' ontwikkelingen kunnen ook een impuls vormen voor het versterken van bestaande of nog te ontwikkelen routestructuren, zoals recreatieve paden, langzaamverkeersverbindingen en ecologische verbindingen. Inpassing en behoud van bestaande netwerken is een voorwaarde.
4 natuurland-schap uiterwaarden	Bij de ontwikkeling van natuurland-schap in de uiterwaarden staat het behoud van de landschappelijke eenheid van en samenhang tussen dijk, dijkzone en uiterwaarden voorop.	De uiterwaarden vormen het landschappelijke kader van de gemeente en hebben een grote betekenis binnen de landschapsstructuur van de gemeente. Bij de omvorming naar meer natuurlijke uiterwaarden is het behoud/versterking van deze eenheid essentieel.	De functievoerschuiving in de uiterwaarden van landschap naar natuur zal de ruimtelijke karakteristiek van deze gebieden soms drastisch veranderen. Behoud van waardevolle landschappelijke en historische patronen en elementen zijn zeer waardevol voor de huidige identiteit van deze gebieden en dienen behouden te blijven.	Benutten van de mogelijkheden die ontstaan door de actuele veranderingen in de uiterwaarden, voor versterking van routegebonden recreatieve mogelijkheden. Te denken valt aan struinpaden, fiets-/wandelpaden, ruiterspaden, etc. Ook herontwikkeling historische routes.

4.2 GEBIEDSOPGAVE 1

Versterking eenheid komgebieden door ontwikkeling van de zone rond de Linge als kwalitatief hoogwaardig en multifunctioneel landschap.

De opgave

De openheid en kwaliteit van het komgebied staan onder druk, met name door versnippering en ruimtebeslag van geplande stedelijke ontwikkelingen aan de randen. Ook dreigt een landschappelijke tweedeling van het komgebied als gevolg van de aanleg van het Park Over-Betuwe en de ruimtelijke verdichting bij de Karstraat en Betuwelijn. Ook de herkenbaarheid van de Linge als de ruimtelijke, recreatieve en ecologische ruggengraat van dit gebied, is beperkt. In de regionale planvorming worden in het komgebied bovendien voorstellen gedaan voor natuurontwikkeling (Natuurgebiedsplan provincie Gelderland) en wordt ook nagedacht over een mogelijke functie van dit gebied als waterbergingsgebied (Waterschap) of zelfs als noodoverloop van de rivieren (zie lit. 'Lonkend Rivierenland' van SBB). In verband met deze ontwikkelingen staat ook de toekomstige rol van de landbouw als huidige hoofdfunctie in het oostelijke komgebied ter discussie.

Uitgangspunten

Als mogelijke oplossing voor de geschetste opgave worden de volgende ontwikkelingen gezien:

- versterking Linge als ruimtelijke en functionele drager van een aaneengesloten centraal komgebied;
- versterken ruimtelijke en functionele samenhang Park Over-Betuwe en oostelijk komgebied, met een accentverschil in de ruimtelijke karakteristiek;
- behoud van een zo groot mogelijk open en aaneengesloten oostelijk komgebied en vastleggen contour open gebied (beperkte verdichting met groen is onder voorwaarden toelaatbaar);
- landbouw blijft de belangrijkste functionele drager in het oostelijk komgebied;
- vooral langs de Linge ruimte voor nieuwe functies/versterking van de bestaande functies, water, recreatie en natuur;
- onderzoeken ruimtelijke mogelijkheden waterberging en 'Bergende stroming';
- streven naar verbreding van de landbouw, in combinatie met landschapsversterking en bieden ruimte aan natuur, water en recreatie.

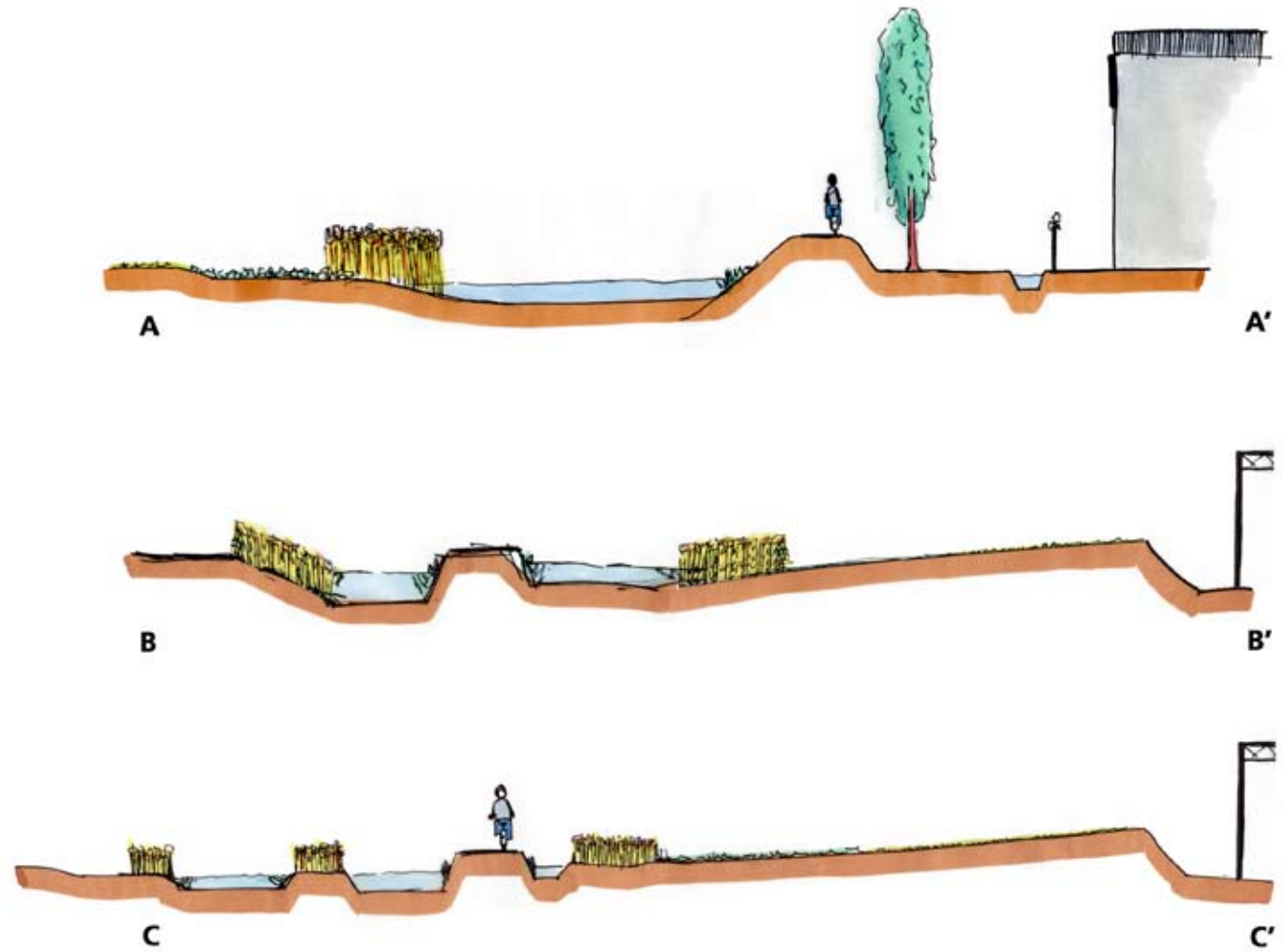
De ontwikkeling van het oostelijk komgebied

In het oostelijk komgebied wordt gekozen voor de ontwikkeling van een brede multifunctionele zone langs de Linge, de zogenaamde 'Lingezone'.

Lingezone

Het doel is de ontwikkeling van een brede zone langs de Linge, van ca. 100-200 meter breed met een multifunctioneel

Principe uitwerking Lingezone

karakter. Binnen deze zone worden de mogelijkheden voor natuur, water en recreatie versterkt en blijft ook ruimte bestaan voor extensief landbouwkundig gebruik (agrarisch natuurbeheer). In een kernzone van circa 50 m breed, direct langs de Linge (totale breedte, inclusief de waterloop) zijn de functies water, natuur en recreatie de belangrijkste functies. Deze ontwikkeling sluit aan bij het door de provincie Gelderland in het Gebiedsplan Rivierenland opgenomen uitgangspunt, waarin langs de Linge wordt gestreefd naar realisatie van een zone van agrarisch natuurbeheer.

Langs de Linge zal beperkte ruimtelijke verdichting optreden door ontwikkeling van riet en beplanting. De overige delen van het komgebied blijven open en landbouwkundig in gebruik. Wel zijn in deze gebieden kleinschalige inrichtingsmaatregelen gewenst, zoals de aanleg van fiets- en wandelpaden en van natuurlijke oevers langs de belangrijkste waterlopen. Dit scenario houdt nog geen rekening met het realiseren van inrichtingsmaatregelen voor 'Bergende Stroming' langs de Linge. Deze functie is niet in het LOP uitgewerkt.

Maatregelen

- inrichting voor natuur, water en recreatie van een zone aan weerszijden van de Linge van in totaal 100 tot 200 meter breed:
 - aanleg brede natuurvriendelijke oevers Linge;
 - natuurontwikkeling aangrenzende percelen gericht op rietontwikkeling, vernatting en verruiging;
 - ruimte voor berging van gebiedseigen water;
 - omzetten akkerpercelen in weidepercelen;
 - aanleg vrijliggend wandelpad door de zone.
- aanleg fiets-/wanderverbinding langs de Haaldersche Zeeg met brug over de Linge;
- stimuleren agrarisch natuurbeheer in aangrenzende percelen buiten de herinrichtingszone.

Versterking samenhang komgebieden:

- maatregelen gericht op versterking openheid omgeving Karstraat-Betuwelijn;
 - ruimtelijk ontsnipperen verplaatsing functies: kassen Karstraat, boomgaard;
 - waar mogelijk ecologisch ontsnipperen;
- doortrekken fietspad langs de Linge ten westen Karstraat (b.v. door omzetten verharde Lingewal in fietsverbinding ?);
- ruimtelijk versterken randen komgebied d.m.v. wegbeplanting oude bewoninglinten (b.v. Baalse Straat, Bredelaarse straat en Flierensestraat).

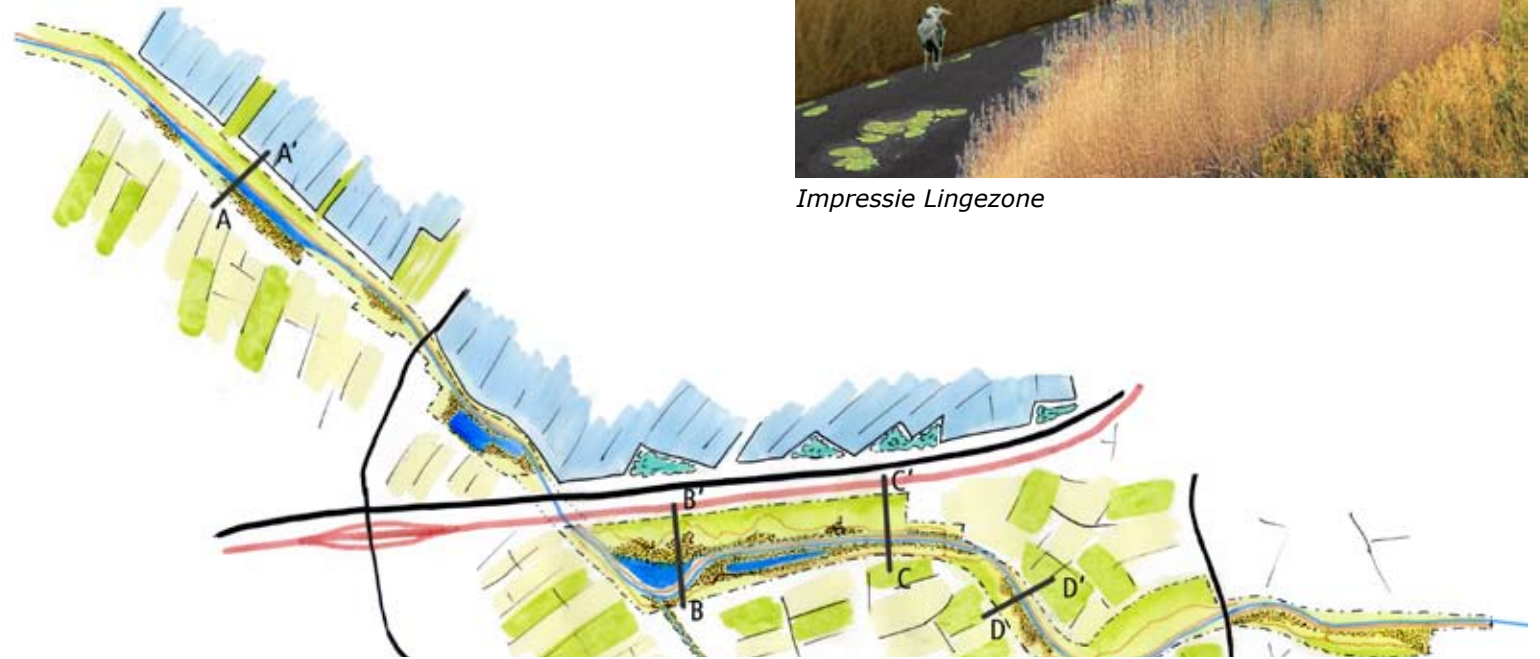
Overige maatregelen

- zo mogelijk hard vastleggen van de contour open komgebied in Bestemmingsplan Buitengebied (geen verdichting met rode functies in komgebied);
- onderzoeken wenselijkheid en haalbaarheid realiseren 'Bergende Stroming' in het komgebied;
- verplaatsen van ruimtelijk verdichtende functies vanuit het komgebied naar de oeverwallen (ook in westelijke komgebied);

Impressie Lingezone

- aangepaste uitvoering Park Over-Betuwe, waarbij ruimtelijke verdichting in de overgangszone naar het oostelijke komgebied wordt vermeden en de samenhang in oost-west richting wordt versterkt;
- herstel verdwenen delen Lingewal;
- stimuleren natuurlijk slootkantbeheer komgebied.

4.3 GEBIEDSOPGAVE 2

Kwalitatieve ontwikkeling van de dijkzone, vanuit historische grondslag in combinatie met verhoging recreatieve kwaliteit.

De opgave

- De dijkzone draagt de sporen van de strijd die door de eeuwen heen is gevoerd tegen het water. Het meest sprekende onderdeel en ook rode draad in dit landschap, vormt de dijk, die als een kralensnoer een groot aantal landschappelijke elementen zoals de wielen, strangen, rabattenpercelen, etc. aan elkaar rijgt. De in deze zone gelegen elementen, zoals dijken, uiterwaarden dorpen en wielen vormen een landschappelijk geheel. De herkenbaarheid van de dijkzone, de patronen en elementen die getuigen van het roerige verleden, gaat achteruit. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de bouw van woningen, het dichtgroeien van doorbraakwielen, dijkversterkingen etc.
- De huidige waarde van de dijk voor recreanten is groot. Door de ontwikkelingen in de uiterwaarden zal ook de recreatieve potentie van de dijkzone enorm toenemen en biedt ook kansen voor nieuwe ontwikkelingen. De opgave betreft het uitstippelen van een beleid gericht op behoud, herstel en grotere beleefbaarheid van elementen, met aandacht voor onderlinge samenhang ervan. Knelpunten zoals het bestaande spanningsveld tussen recreatief en doorgaand gemotoriseerd verkeer, vragen om een oplossing.

Uitgangspunten

- behoud, herstel en vergroting herkenbaarheid markante dijktrajecten en historische elementen en patronen in de dijkzone (wielen, strangen en rabatten en markering van strangbeloop, kwelkomlandschappen, relictten van verdrongen kernen etc.);
- versterking van ecologische kwaliteiten dijkzone;
- vergroten van de mogelijkheden voor recreatief gebruik en de recreatieve aantrekkelijkheid van de dijk;
- gemeentegrens overstijgende aanpak;
- aansturing vernieuwingsprocessen vanuit de thematiek van de dijken, vergroting samenhang van een groot gebied met de dijken als basis;
- terughoudendheid bouwen in de dijkzone; nieuwe ontwikkelingen zijn alleen onder voorwaarden denkbaar;
- verbetering inpassing ruimtelijk storende elementen en gebieden.

Maatregelen

- planologische bescherming dijkzone; onderzoeken mogelijkheid aanwijzing als cultuurhistorisch monument, bestaande uit:
 - de dijk;
 - binnendijks gelegen open ruimtes aansluitend aan de dijk;
 - wielen met directe omgeving;
 - buitendijkse structuren samenhangend met de dijk.
- vergroting van recreatieve mogelijkheden door benutting van de onderhoudsstrook van de dijk voor wandelaars;
- onderzoeken mogelijkheden tot het autoluw/autovrij maken van de dijken, door middel van het opstellen van een gemeentebreed verkeers(circulatie)- plan;
- aanleg van paden naar bijzondere elementen als kwelkommen en wielen;
- herstel verdwenen wielen vanuit oogpunt historie en natuurwaarde (vanuit visie Monumentaal Blauw);
- 'restaureren' van de nog niet opgeknapte wielen, in combinatie met het toegankelijk en aantrekkelijker maken als rustplekken voor recreanten (picknickplekken) en accentueren met beplantingen;
- beheersmaatregelen ter vergroting herkenbaarheid historie Sterreschans.

4.4 GEBIEDSOPGAVE 3

Inpassing van stedelijke ontwikkelingen, met name op de oeverwallen, hand in hand met verbetering van de

Impressie recreatieve dijkzone

Infrastructuur

parkeerplaatsen

doorgaande wegen

autoluwe zone (plein)

wandelpaden

Landschap

kweldam

dijk

Water

Pannerdensch kanaal met aanlegsteiger

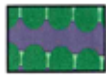

wiel en gracht

Opgaand groen

wilgen en populieren struweel

laanbeplanting

haag (Acer campestre)

boom (solitair of groep)

Sterrenschans

Landschapsontwikkelingsplan Lingewaard

Wielenpark De Ward

ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de dorpen.

De opgave

Door nieuwe ruimtevrage ontwikkelingen worden grote oppervlaktes van het oude cultuurland omgevormd naar stedelijk gebied. De inpassing van reeds gerealiseerde ontwikkelingen wordt soms ervaren als onvoldoende. Een voorbeeld hiervan is de Betuwelijn. Toekomstige ontwikkelingen, zoals de doortrekking van de A15 en de mogelijke realisatie van het glastuinbouwgebied Kamervoort vragen erom nu reeds te anticiperen op een mogelijke inpassing hiervan. Bij de uitwerking van deze gebiedsopgave wordt ingegaan op de mogelijkheden voor landschappelijke inpassing en randvoorwaarden die aan nu reeds bekende ontwikkelingen moeten worden gesteld. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen kunnen ook worden gezien als een kans om de landschappelijke structuur te verbeteren en de kwaliteit te verhogen. Centraal staat hierbij natuurlijk de vraag hoe je op de oeverwal ontwikkelingen kan toelaten (zoals inpassing van bedrijven) en op hetzelfde moment de kwaliteit kan waarborgen of zelfs versterken. Behoud van ruimte voor werken/ondernemen is hierbij van belang. Hieronder wordt verder ingegaan op de verschillende deelopgaven.

Ontwikkeling (glas)tuinbouw sector

De ontwikkeling van het grootschalige glastuinbouwgebied Bergerden en in de toekomst mogelijk ook het gebied Kamervoort vraagt om een herinterpretatie van de ruimtelijke uitstraling en samenhang van deze gebieden. Het ontwikkelen van de 'Greenport Betuwe' als een gebied met een eigen gezicht naar het landschap en naar de toekomstige A15 is van belang. Ook het bestaande concentratiegebied glastuinbouw moet bij deze herinterpretatie worden meegenomen.

Inpassing Betuwelijn en A15

Een belangrijk onderdeel van de opgave is de vormgeving en inpassing van de infrastructuurbundel Betuwelijn/A15 op de overgang van het stedelijke naar het landelijke gebied. Ook de invulling en het gebruik van de restruimte tussen beide infrastructuurlijnen is onderdeel van deze opgave.

Ruimtelijke kwaliteit oeverwallen en leefbaarheid dorpen

De ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van de dorpen hangt samen met een groot aantal aspecten en speelt zich voor een groot deel af op de oeverwallen. Door diverse ruimtelijke ontwikkelingen, dreigt het dorpse karakter van een aantal dorpen te verdwijnen. Ook dreigen dorpen op de oeverwallen hierdoor aan elkaar vast te groeien. Afstanden tot het buitengebied nemen toe en het landschap raakt versnipperd. Op verschillende plekken is uitbreiding van de woonbebouwing aansluitend aan de dorpen aan de orde. De wijze waarop dit wordt gerealiseerd heeft directe gevolgen voor het landschap. Hierna worden uitgangspunten geformuleerd waaraan deze uitbreidingen moeten voldoen.

Pilot project Agribusiness-complex Huissen

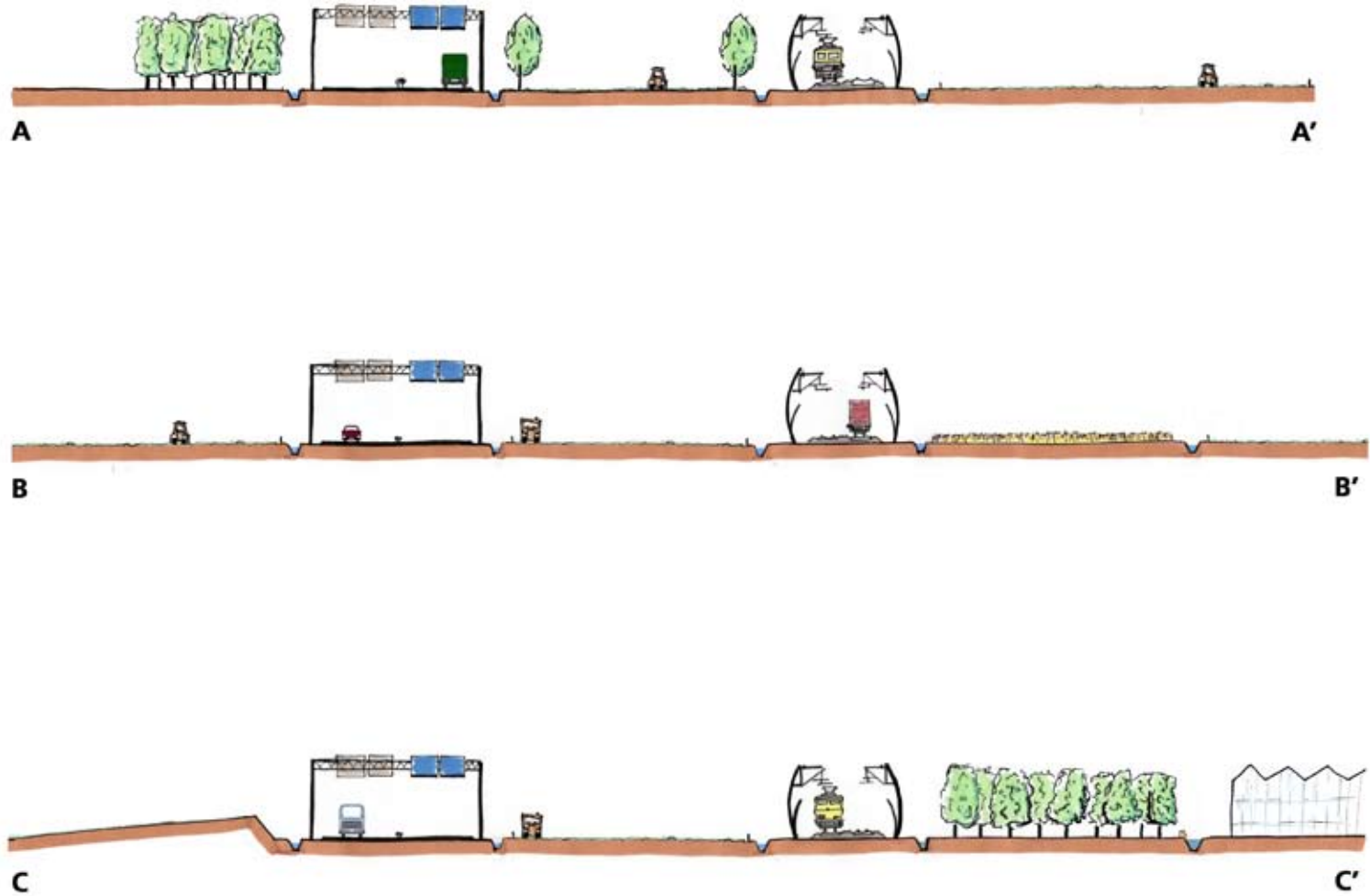
De sterke groei van de glastuinbouw bij Huissen (ontwikkeling Bergerden en in de toekomst mogelijk ook van Kamervoort), de aanwezigheid van de veiling en bedrijventerrein Pannenhuis en ook de reconstructie van bestaande glastuinbouwgebied, alsmede de toekomstige doortrekking van de A15, vormt een aparte ruimtelijke opgave, met veel raakvlakken met het Landschapsontwikkelingsplan. Door al deze ontwikkelingen te zien als één samenhangende ontwerpogave en uit te werken in een Pilotproject, ontstaan mogelijkheden voor het bereiken van een hogere ruimtelijke en architectonische kwaliteit van dit gebied. De ontwikkeling van een samenhangend agribusiness-complex biedt ook mogelijkheden voor het landschappelijk 'upgraden' van het bestaande glastuinbouwgebied en het realiseren van een sterkere verweving van stad en landschap. Ook herkenbaarheid en de mogelijkheden voor inpassing van bestaande landschappelijke en cultuurhistorische elementen binnen dit gebied worden zo vergroot.

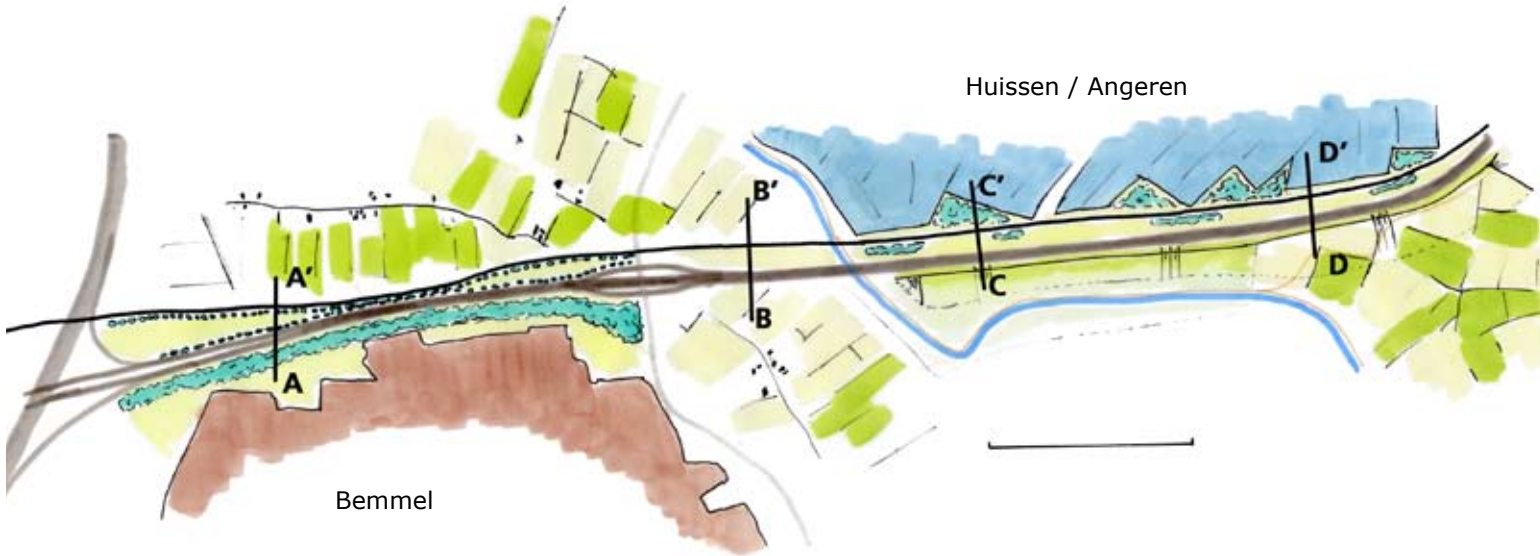
Uitgangspunten voor de uitwerking

Bij deze gebiedsopgaven zijn verschillende deelopgaven aan de orde die elk om een eigen benadering vragen. Hieronder worden per deelopgave de uitgangspunten genoemd.

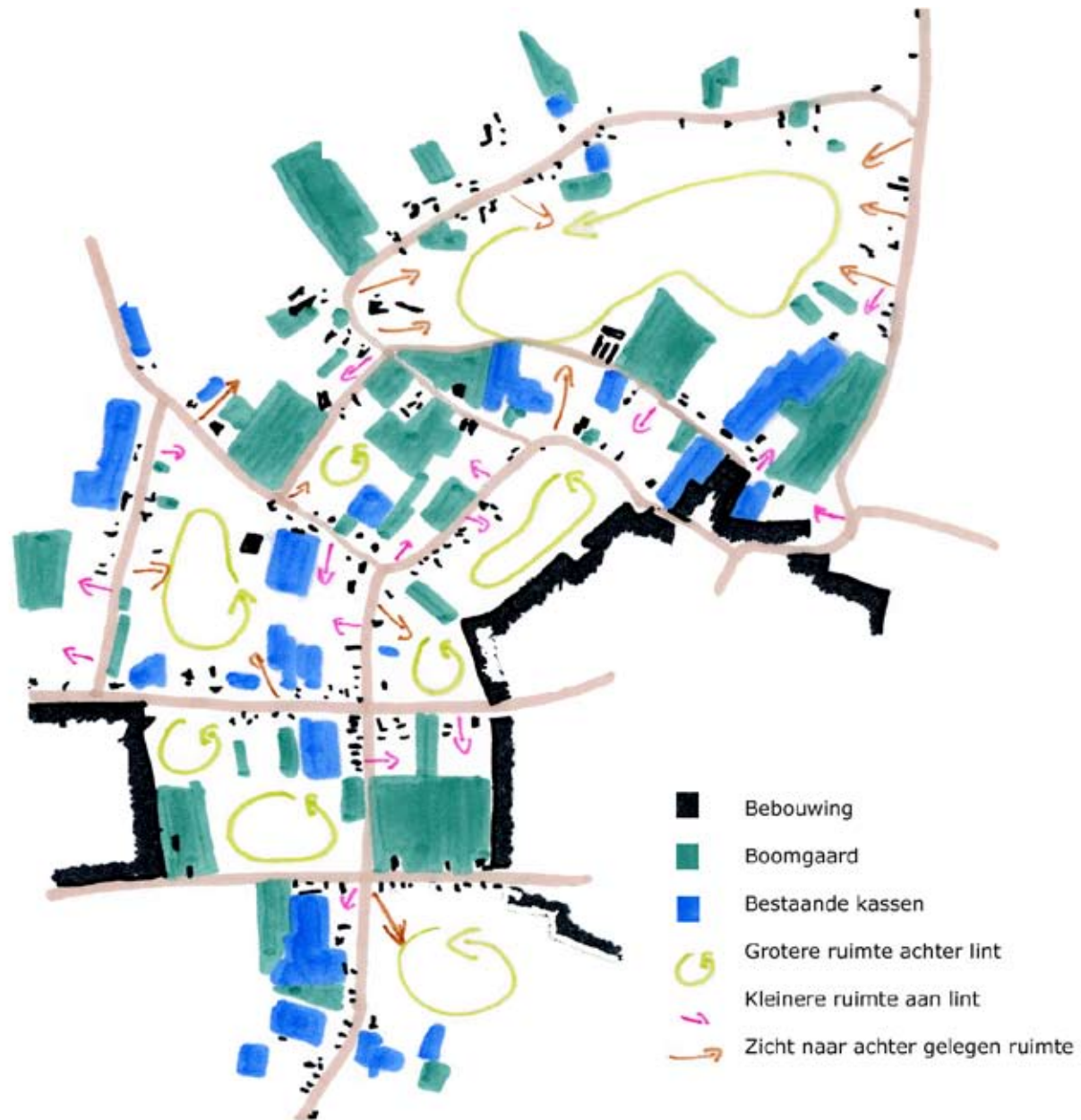

Principe uitwerking inpassing infrabundel betuwelijn / A15

Structuurkaart Kassengebied Gendt

Algemeen

- concentratie van stedelijke ontwikkelingen op de oeverwallen;
- minimaliseren nieuw ruimtebeslag op bestaand landschap;
- streven naar compacte stedelijke ontwikkeling (b.v. door het stapelen van functies of bevorderen dubbel ruimtegebruik);
- minimaliseren stedelijke ontwikkelingen in de uiterwaarden en in het oostelijke deel van de gemeente (ten oosten van de lijn Angeren-Bemmel).

Ontwikkeling (glas)tuinbouw sector

- zo nodig realiseren glastuinbouwgebied Kamervoort , met goede inpassing, ten gunste van behoud optimale landschappelijke kwaliteit in het oosten van de gemeente;
 - binnen de toekomstige structuur van het glastuinbouwgebied opnemen van bestaande bebouwingslinten Kamervoort en Kampse Straat;
 - volgen van de bestaande verkavelingsrichting bij de uitwerking van de verkaveling voor glastuinbouw;
 - behouden en verbreden bestaande watergangen met ecologische oevers zo mogelijk gecombineerd met fietsroutes;
- aanwenden stedelijke ontwikkeling westelijk deel gemeente voor landschappelijke structurering en vernieuwing;
- ruimte voor groen en water bij herstructurering oude glastuinbouw bij Huissen;
- uitwerken landschappelijke randvoorwaarden concentratiegebied glastuinbouw Gendt:
 - behoud halfopen structuur bebouwingslinten met zichtlijnen naar achterliggende gebieden;
 - behoud grote open binnenruimtes;
 - in Bestemmingsplan Buitengebied vastleggen maximale oppervlakte aaneengesloten glas (ca. 2 tot 3 ha.).

Inpassing Betuwelijn en A15

- verbetering inpassing Betuwelijn in combinatie met toekomstige inpassing doortrekking A15, met aandacht voor:
 - vormgeving van de overgang stedelijk-landelijk langs de lijn: Betuwelijn/A15-oostzijde Bemmel;
 - omgaan met de restgronden langs de Betuweroute (en de toekomstige A15?);
 - creatieve groene inpassing en overgang naar oostelijk komgebied.
- realiseren van een zo krap mogelijke bundeling van de A15 met de Betuwelijn;
- geen weggerelateerde voorzieningen aan de zuidzijde van het A15-tracé, zoals rustplaats/benzinestation en op-/afritten.

Ruimtelijke kwaliteit oeverwallen en leefbaarheid dorpen

- versterking ruimtelijke geleiding oeverwal;
- behoud kleinschalige afwisseling open en besloten ruimte oeverwallen;
- per deelgebied versterking gebiedseigen karakteristieken;
- restrictief beleid voor stedelijke uitbreiding (wonen, bedrijvigheid én kassen) in het oosten van de gemeente;
- (eventuele) nieuwbouw aansluitend aan bebouwd gebied met minimalisering oppervlakte;
- vergroting gebruikswaarde en landschappelijke samenhang stedelijke uitloopgebieden rond Bemmel en Huissen.

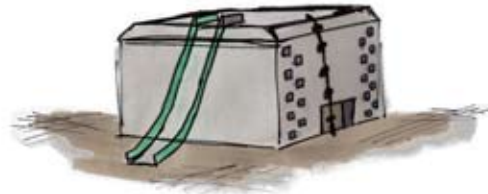

Maatregelen

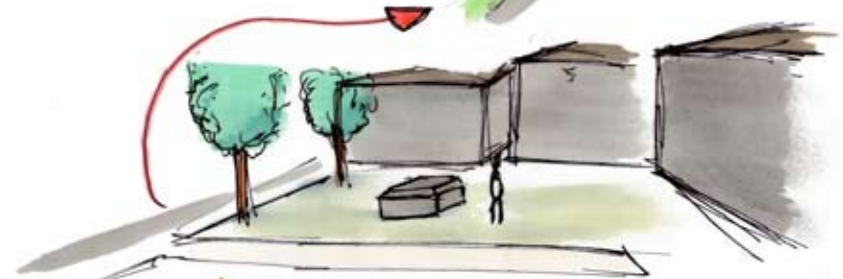
Ontwikkeling (glas)tuinbouw sector

- vastleggen in Bestemmingsplan Buitengebied van landschappelijke en ecologische randvoorwaarden glastuinbouw Kamervoorat en Gendt;

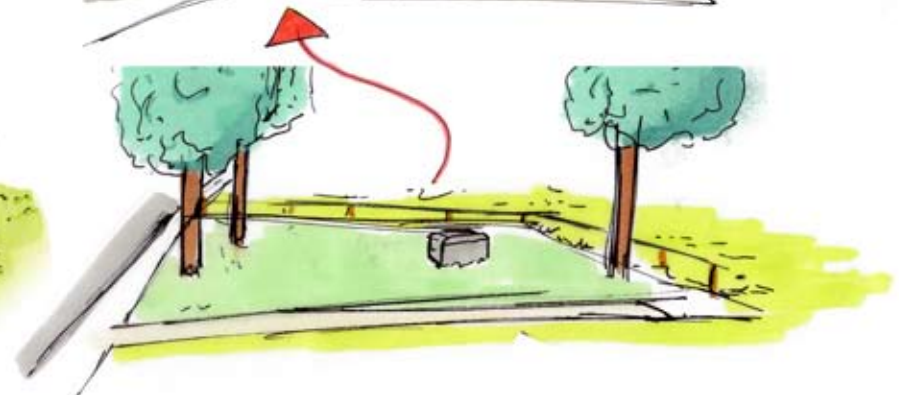
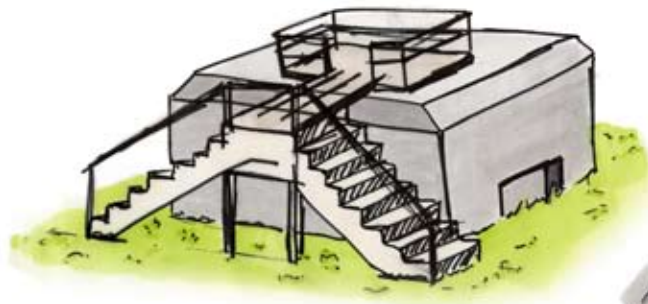
Kazemat als speelaanleiding

Kazemat als hangplek

Kazemat als uitzichtpunt

- opstellen Pilot-uitwerking ontwikkeling Agri-Business complex Huissen.

Betuwelijn en A15

- landschappelijke inpassing en invulling restruimte en aanleg A15/Betuwelijn (zie voorbeelduitwerkingen);
- onderzoeken noodzaak aanvullende inpassingsmaatregelen Betuwelijn (in relatie tot vorige maatregel).

Ruimtelijke kwaliteit oeverwallen en leefbaarheid dorpen

- aanwijzing essentiële open ruimtes/landschappelijke geleidingszones tussen Bommel en Ressen, tussen Bommel en Haalderen en tussen Huissen en Angeren in het Bestemmingsplan Buitengebied;
- uitvoeren plan verbetering toeristische infrastructuur rond Kasteel Doornenburg (reeds onderdelen uitgevoerd ?);
- stimuleren herstel van karakteristieke landschapselementen zoals hoogstamboomgaard en dergelijke;
- herinrichting uitloopgebied ten noorden en westen van Bommel, in samenhang met toekomstige doortrekking A15;
- opstellen plan verbetering uitloopmogelijkheden overige kernen;
- aanleg landschappelijke beplanting rondom bedrijventerrein Gendt-Bommel ten westen van Kommerdijk.

4.5 GEBIEDSOPGAVE 4

Versterking robuust natuurlandschap en recreatieve kwaliteit uiterwaarden

Impressie inpassing Betuwelijn / A15

Impressie robuuste natuur uiterwaarden

De opgave

De planvorming voor alle uiterwaarden in het kader van de PKB Ruimte voor de Rivier is in volle gang. Voor vrijwel uiterwaarden van de gemeente bestaan inmiddels één of meerdere herinrichtingsalternatieven, gericht op het vergroten van de doorstroming en verhoging van de bergingscapaciteit bij hoog water. Doordat het veranderingsproces in de uiterwaarden grotendeels autonoom verloopt speelt de dreigende landschappelijke tweedeling die zich aftekent in het binnendijkse gebied, niet in de uiterwaarden.

Toegankelijke, weidse riviernatuur

De inrichting van de uiterwaarden wordt de komende jaren geoptimaliseerd voor de functies water en natuur. Zand- en kleiwinning, recreatie en landbouw zijn andere functie die een belangrijke plek hebben in de uiterwaarden. De rol van de landbouw in de uiterwaarden neemt met deze veranderingen sterk af. Geomorfologische, landschappelijke, archeologische en cultuurhistorische waarden van de uiterwaarden staan door de voorgenomen herinrichtingen onder druk. De grote schaal, de sterke relatie tussen de rivierdijken en de uiterwaarden, met open uitzicht en doorzichten naar de rivier, de grote hoeveelheid open water, de cultuurhistorische elementen, landschappelijke structuren en natuurwaarden zijn kernwaarden van de uiterwaarden die behouden moeten blijven. Bij de herinrichtingsplannen dient het behoud van deze waarden zeer zwaar te wegen.

De recreatieve potentie van de dijken en de uiterwaarden is enorm. Voor de ervaring van openheid, rust, ruimte en natuur en als landschappelijke structurerend kader op het hoogste niveau, hebben de rivieren en de uiterwaarden een zeer grote betekenis voor de gemeente.

Het grote contrast met de drukte, kleinschaligheid en dichte bebouwing van grote delen van de oeverwallen is bijna overal aanwezig. De recreatiebehoefte en ook de mogelijkheden hiervoor, nemen in de uiterwaarden naar verwachting sterk toe.

De ontwikkelingen in de uiterwaarden bieden kansen om de betekenis van het grootschalige uiterwaardenlandschap voor de mensen van binnen en buiten Lingewaard te vergroten. Dit betreft enerzijds de mogelijkheden tot een aanzienlijke vergroting van de natuurwaarde en van de recreatieve waarden van deze gebieden. Anderzijds biedt de herontwikkeling van de uiterwaarden de mogelijkheid om de uiterwaarden te ontwikkelen tot één groot en samenhangend natuurlandschap, zodat dit een belangrijke pijler kan worden voor de landschappelijke identiteit van de gemeente !

Inpassing steen- en betonfabrieken in de uiterwaarden en overige bedrijventerreinen

De steen- en betonfabrieken in de uiterwaarden hebben een grote visuele impact op het uiterwaardenlandschap. In veel gevallen detoneren de grote en moderne complexen met het karakter van deze gebieden. Er zijn geen of slechts zeer beperkte maatregelen genomen om te komen tot een goede inpassing in het gebied. In relatie tot de meer op natuur en recreatie gerichte ontwikkeling van de uiterwaarden is het wenselijk te komen tot een betere inpassing van deze complexen.

Uitgangspunten voor de uitwerking

- uiterwaarden als oase van rust en ruimte voor iedereen; ontwikkeling van de uiterwaarden tot één groot samenhangend natuur- en recreatiegebied;
- vergroting toegankelijkheid uiterwaarden voor extensief recreatief gebruik, in samenhang met vergroting van de recreatieve mogelijkheden op en langs de rivierdijk;
- verminderen van de toegankelijkheid en verstoring door gemotoriseerd verkeer (ook brommers) zal juist moeten worden teruggedrongen;
- plaatselijke ruimte voor behoud van de landbouwfunctie en/of agrarisch natuurbeheer;
- behoud kernkwaliteiten geomorfologie, archeologie, cultuurhistorie en landschap/ visueel-ruimtelijke waarden;
 - reliëfkenmerken zoals kronkelwaardstructuren, afgetiggede percelen, steilranden, etc.;
 - historische verbindingroutes en bewonings- en verblijfsplaatsen;
 - historische landschappelijke lijnen, veelal parallel aan de rivier (smalle waterlopen, strangen of restanten van oude rivierlopen, zomerkades, etc.
 - restanten van de baksteenfabricage (zowel gebouwd als landschappelijke elementen, lijnen en patronen);
 - bestaande gebieden met hoge natuurwaarden en kleinschalige natuurlandschappelijke gebieden, met een grote ruimtelijke afwisseling;
- minimaliseren verstoring door geluid, stank, visuele verstoring, etc.

Inpassing steen (en beton-) fabrieken in de uiterwaarden en overige bedrijventerreinen

- minimalisering visuele verstoring door steenfabrieken in uiterwaarden;
- vaststellen huidige oppervlakte steenfabrieken als maximum omvang/ terugdringen ruimtegebruik;
- geen nieuwe bedrijfslocaties in de uiterwaarden;
- vergroting passeerbaarheid/toegankelijkheid voor recreatief verkeer op/langs steenfabrieksterreinen.

Maatregelen

- grootschalige natuurontwikkeling en verhoging belevingswaarde door inrichtingsmaatregelen (in kader PKB) en beheer;
- maximalisering mogelijkheden tot extensieve recreatie in de uiterwaarden door:
 - aanleg van voorzieningen voor diverse vormen van routegebonden recreatie, zoals wandelen, fietsen, paardrijden, skeeleren;
 - vergroting toegankelijkheid uiterwaarden: o.a. toegankelijk maken van de rivieroeveren voor wandelaars;
 - natuurbeleving (observatiehutten e.d.);
 - vissen, etc.
- beperking dagrecreatie in de uiterwaarden tot het Zwanewater bij Huissen, in combinatie met nemen inrichtingsmaatregelen (regulering parkeren, informatievoorziening, eventueel plaatsen banken, etc.);

- meenemen versterking recreatie in planvorming uiterwaarden (toegankelijkheid, aanleg paden en bruggetjes, kleinschalige voorzieningen zoals banken en uitkijkhutten, informatievoorzieningen, kleinschalige verblijfsplekken, parkeergelegenheid, etc.);
- aanleg van nieuwe voet- en fietspaden en verbinding/toegankelijk maken van bestaande paden, met gebruikmaking van cultuurhistorische gegevens en aaneenschakelen routenetwerken recreatief verkeer tussen verschillende uiterwaarden onderling;
- verbetering oversteekbaarheid Waal voor recreatief verkeer door intensivering bestaand voet-/fietsveer bij Gendt en toevoegen voet-/fietsveer bij Bemmel/Haalteren;
- vergroten herkenbaarheid cultuurhistorisch bijzondere plekken en routes door aanleg paden en kleinschalige voorzieningen (picknickplek, uitzichtpunt, informatieverstrekking);
- onderzoek naar mogelijkheden vergroten toegankelijkheid en beleefbaarheid cultuurhistorie steenfabrieken;
- terugdringen gemotoriseerd verkeer op de dijken en in de uiterwaarden;
- nemen (forse) inpassingsmaatregelen rondom steen- en betonfabrieken door aanbrengen beplantingen en voorkomen aantasting geomorfologisch waardevolle patronen door activiteiten/kleiwinning steen- en betonfabrieken.

5 Uitvoering

5.1 ALGEMEEN

Een belangrijk doel van het Landschapsontwikkelingsplan is het realiseren van concrete projecten voortkomend uit de visie. Daarbij zijn de volgende punten van belang:

- Visie (wat willen we uiteindelijk bereiken);
- Projecten (welke concrete maatregelen moeten hiervoor uitgevoerd worden);
- Organisatie (wat hebben we nodig om projecten uit te voeren).

Het plan is datgene wat in de voorgaande hoofdstukken is beschreven. Dit geeft voldoende kader om tot uitvoering over te gaan, er vanuit gaande dat er bestuurlijk draagvlak voor is.

5.2 PROJECTEN

In dit hoofdstuk zijn de concrete adviezen met betrekking tot uitvoeringsmaatregelen of op te stellen onderzoeken aangegeven die voortkomen uit de visie.

De in de lijst aangegeven maatregelen zijn er opgericht veranderingen in gang te zetten. De opgenomen lijst zal in de loop der tijd aangepast worden om aan te blijven sluiten bij de ontwikkelingen in de gemeente en omdat er nieuwe ideeën naar boven komen. De lijst moet dan ook niet als een volledige opsomming worden gezien. Maatregelen die passen binnen de landschapsvisie kunnen aan de lijst worden toegevoegd en kunnen dan ook in aanmerking komen voor subsidie. Juist de initiatieven die vanuit de bewoners en gebruikers van het buitengebied komen zijn zeer waardevol. Dit zijn veelal initiatieven die maatwerk opleveren en draagvlak hebben. Mits passend in de landschapsvisie verdienen juist deze initiatieven steun.

In de tabel is bij 'initiatief' aangegeven wie het initiatief zou moeten nemen voor de maatregel. In veel gevallen is daar de

gemeente aangegeven. Hiermee wordt vaak de landschapscoördinator binnen de gemeente bedoeld die over langere tijd de uitvoering van de adviezen uit dit Landschapsplan kan waarborgen. In de volgende paragraaf wordt verder ingegaan op de organisatie.

Per maatregel is de prioriteit aangegeven die aan de realisatie gesteld wordt. Daarbij is de volgende indeling aangehouden:

- 1 Actieve aanpak: op korte termijn zal dit aangepakt worden;
- 2 Op termijn zal de maatregel gerealiseerd worden;
- 3 Mogelijk uitvoeren als de omstandigheden zich voor doen, financiën beschikbaar zijn en de betrokken partijen elkaar kunnen vinden.

5.3 ORGANISATIE

Om de projecten uit de vorige paragraaf te realiseren zijn de volgende punten van belang:

- Personeel: iemand die het initiatief neemt, overleg voert en de uitwerking van de ideeën begeleidt;
- Communicatie: veel maatregelen komen alleen tot stand door de samenwerking tussen partijen. Duidelijkheid over belangen, doelen en verwachtingen zijn daarbij belangrijk;
- Financiën: alles kost geld en dat zal ergens vandaan moeten komen.

De verschillende punten worden hieronder nader toegelicht.

Personeel en communicatie

Succesfactoren voor een organisatie die wordt belast met de uitvoering van het Landschapsplan zijn:

- Vertrouwen hebben van inwoners en gebruikers (draagvlak);
- Flexibiliteit waardoor ingespeeld kan worden op nieuwe ontwikkelingen;
- Continuïteit waardoor de realisatie op lange termijn gegarandeerd is.

Verder is een goede afstemming tussen de inrichting en het beheer belangrijk. Door een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen (o.a. Landschapsbeheer Gelderland, Vereniging Agrarisch natuurbeheer Lingewaard, Stichting Lingewaard Natuurlijk) kan hier een efficiënte invulling aan worden gegeven.

Afhankelijk van ambities, financiële middelen en betrokkenheid van de inwoners met het landschap kunnen verschillende uitvoeringsorganisaties worden gekozen.

Gemeentelijke Landschapscoördinator

Taken	Vraagbaak en begeleiden bij subsidies; Opstarten en coördineren van projectgroep landschapsbeheer die zich bezighouden met de uitvoering van het Landschapsplan en toetsing van voorstellen; Advisering bij uitvoering; Jaarlijks opstellen van uitvoeringsprogramma.
Sterke punten	Coördinatie binnen de gemeentelijke organisatie zodat afstemming met andere ontwikkelingen goed mogelijk is.
Voorwaarden	Duidelijke functieomschrijving van landschapscoördinator zodat de taak niet in gedrang komt; Jaarlijks vast budget beschikbaar.

Voor specifieke ontwikkelingen kan een publiekprivate samenwerking worden aangegaan. Deze organisatie van publieke organisaties, private organisaties en maatschappelijke organisaties, draagt zorg voor de verbetering van de kwaliteit van het landelijke gebied. Een deel van de financiën wordt verkregen uit de ontwikkeling van 'rode functies' (stedelijke ontwikkelingen).

Landschapsoverlegorgaan (o.a. deelnemers klankbordgroep)

Taken	Zorgdragen voor een integrale kwaliteitsverbetering van het buitengebied; Ontwikkelingen nieuwe elementen; Inpassen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen; Coördineren subsidiestromen.
Sterke punten	Gebruik maken van Rood voor Groen waardoor grote investeringen mogelijk zijn; Vervullen van rol in omvorming in de landbouw; Professionele aanpak, agrarische sector kan hierin een rol vervullen; Meer subsidiemogelijkheden door integrale aanpak.

Voorwaarden	Bereidheid en mogelijkheid binnen gemeente om 'rood voor groen' constructie toe te passen; Duidelijkheid over rol van verschillende partijen en afkadering project.
-------------	--

Financiën

Er zijn verschillende mogelijkheden om gelden te genereren voor de uitvoering van het Landschapsplan:

- Jaarlijkse budget van gemeente;
- Groen fonds;
- Inkomsten uit de verkoop van gemeentelijke grond;
- Een investeringsverplichting in de groene structuur bij ruimtelijke ingrepen (Rood voor Groen);
- Subsidies van o.a.: Europees, Rijk, Provincie (Programmabureau Rivierengebied)
- Landinrichting;
- Waterschap; bergen van water, in de waterlopen, in gebieden. WB 21;
- Particulieren (recreatieondernemers, agrariërs, ondernemers etc.);
- Toeristenbelasting;
- Postcodeloterij gelden.

De mogelijkheden en voorwaarden van subsidies kunnen snel wijzigen. Daarom is geen volledigheid nagestreefd. Vanaf 2007 zullen veel regelingen die nu van toepassing zijn op het landelijk gebied worden vervangen door de Wet Investering Landelijk Gebied (WILG) en de regeling Investering Landelijk Gebied (ILG). De regeling werkt op basis van prestatieafspraken tussen het Rijk en de provincie. De provincie heeft de vrijheid om binnen deze afspraken te bepalen wanneer en voor welk doel het geld wordt gebruikt. De doelen worden in samenwerking met gemeenten, waterschappen en andere maatschappelijke instellingen bereikt.

Voor particulieren, die subsidie willen verkrijgen voor landschapsonderhoud is het Handboek Agrarisch Natuurbeheer een goede bron voor recente informatie. Belangrijke instanties die benaderd kunnen worden met betrekking tot subsidiëring zijn in ieder geval: Programmabureau Rivieren, Dienst Landelijk Gebied, LASER en Landschapsbeheer Nederland.

Programma Beheer

Per 1 januari 2000 zijn van Rijksweg twee nieuwe subsidieregelingen in werking getreden voor 'groene' ontwikkelingen, de 'Subsidieregeling Natuurbeheer 2000' en de 'Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer'. Beide regelingen zijn onderdeel van het nieuwe 'Programma Beheer'.

Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer

Het doel van deze regeling is het ontwikkelen en in stand houden van natuur op landbouwgronden. Deze natuur kan bijvoorbeeld bestaan uit weidevogelpopulaties, akkerranden, tijdelijk bos of landschapselementen.

Subsidieregeling Natuurbeheer 2000'

Met deze subsidieregeling wil het rijk het duurzaam uitbreiden van het areaal bos en natuurterreinen bevorderen en de landschapskwaliteit binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur versterken, door particuliere beheerders intensiever bij het beheer van natuurterreinen te betrekken.

Financiering gemeente:

In de huidige gemeentelijke begroting (oktober 2005) zijn de volgende bedragen (structureel) opgenomen ten behoeve van de uitvoering van landschappelijke projecten:

- landschapsprojecten (€ 23.000), stimulering particuliere initiatieven en gemeentelijke projecten;
- landschapsbeheer (€ 19.000) onderhouden van landschapselementen en landschappelijke beplanting, ecologisch berm/waterbeheer;
- fonds beleidsontwikkeling, dit fonds is bestemd voor het onderzoeken en voorbereiden van nieuw beleid waarvoor geen concreet projectbudget beschikbaar is;
- diverse recreatieve/cultuurhistorische projecten: historisch kassencomplex, fort pannerden, wielenprojecten. De bedragen die hiervoor op de begroting zijn opgenomen staan in maatregelenmatrix vermeld.

Daarnaast zijn uren geraamd voor beleids(plan)vorming en uitvoering voor ruimtelijke/landschappelijke plannen (al of niet met recreatieve, cultuurhistorische invalshoek).

De uitvoering van landschappelijke projecten is vaak subsidiabel. De gemeente Lingewaard heeft de afgelopen jaren veel projecten ingediend bij de POP en GPL regeling. Door deze regelingen zijn de uitgevoerde projecten voor een deel gemiddeld gefinancierd.

Gezien de maatregelenlijst en de voorbereidingen die de uitvoering van de maatregelen met zich mee zullen brengen is het huidige budget absoluut ontoereikend. Er zal daarom niet alleen een verhoging van het budget voor de uitvoering, maar ook een forse toename van het aantal uren tot stand moeten komen.

Zoals hierboven beschreven zal het subsidiestelsel na 2007 ingrijpend veranderen. Het LOP geeft voldoende basis om voor de uitvoering van projecten, voorkomend uit dit LOP, subsidie aan te vragen en te verkrijgen. Door de projecten te koppelen aan de gebiedsopgaves, ontstaat een duidelijk toekomstbeeld wat het aanvragen en toekennen van subsidie vergemakkelijkt.

Landschapsfonds

Naast het aanvragen van subsidies kunnen projecten gefinancierd worden uit een landschapsfonds. Het opzetten van een dergelijk fonds vereist echter veel inspanning met name omdat het genereren van inkomsten moeizaam is. Om inkomsten te genereren dienen gemeenten, provincie, natuurorganisaties, waterschap en marktpartijen samen te werken.

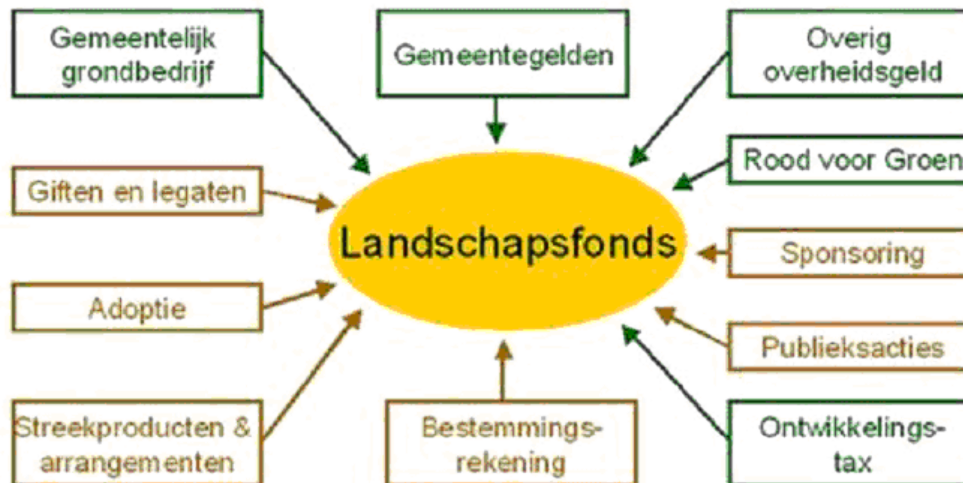
De gemeente wil het initiatief nemen om tot de opzet en invulling van een dergelijk fonds te komen.

Bijgaand een voorbeeld hoe een en ander er uit zou komen te zien (bron: nederlandmooi.nl)

Partners in uitvoering

Als mogelijke partners van de gemeente om projecten in het kader van het LOP uit te voeren noemen wij:

- VVV;
- LAW (Stichting Lange Afstandswandelpaden);
- ANWB;
- Ondernemers (KvK);
- Waterschap;
- Provincie;

- Bewoners;
- Staatsbosbeheer;
- Landschapsbeheer Gelderland;
- Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Lingestreek;
- Monumentencommissie;
- Stichting Lingewaard Natuurlijk;
- GLTO;
- Plaatselijk belang.

5.4 MAATREGELENTABEL

In de tabel op de volgende pagina zijn alle maatregelen opgenomen die voortkomen uit het Landschapsontwikkelingsplan, onderverdeeld naar prioriteit. De nummers van de maatregelen corresponderen met de nummers op de maatregelenkaart. Per maatregel is een initiatiefnemer aangemerkt en de gebiedsopgave aangegeven. Waar mogelijk worden structurele en/of eenmalige kosten aangegeven. Deze kosten baseren op algemene kengetallen en globaal berekende of geschatte oppervlaktes waarop de ingreep van toepassing is. De bedragen moeten dan ook worden gezien als een globale indicatie van de kosten die met de ingreep gemoeid zijn. Bij financiën staan bedragen die organisaties beschikbaar hebben/stellen en mogelijke subsidievormen.

Maatregelentabel

Prioritering:

Prioriteit 1: Uitvoering in de periode 2006-2007;

Prioriteit 2: Uitvoering in de periode 2008-2010;

Prioriteit 3: Uitvoering na 2010;

Overig: Planning afhankelijk van en afstemming wenselijk met externe processen.

* = Dit maatregelnummer is terug te vinden op de maatregelenkaart.

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
Prioriteit 1: Streven naar uitvoering in de periode 2006-2007:							
1*	1	Hard vastleggen van de contour open komgebied.	Nader uitwerken exacte contour op kavelgrensniveau en vastleggen in het Bestemmingsplan Buitengebied.	Gemeente; coördinator bestemmingsplannen	-	-	-
2*	2	Onderzoeken mogelijkheden voor planologische bescherming van de dijkzone (b.v. aanwijzen als cultuurhistorisch monument).	Opstarten studie gericht op: <ul style="list-style-type: none"> ▪ onderzoek mogelijkheden juridische bescherming via Bestemmingsplan Samenhang met maatregel 4.	Gemeente			
3*	2	Inventarisatie landschappelijke en cultuurhistorische waarden dijkzone, in relatie tot onderzoek (on)mogelijkheden bouwen in de dijkzone (waar mag eventueel wel/niet worden gebouwd).	Opstarten studie gericht op: <ul style="list-style-type: none"> ▪ nader vastleggen waarden dijkzone; ▪ nadere afbakening begrenzing ▪ uitwerking beschermingsmaatregelen, beperkingen en mogelijkheden. 	Gemeente		€ 15.000,-	
4*	2	Vergroting van recreatieve mogelijkheden dijkzone door	Nader onderzoeken op welke trajecten dit het meest gewenst is en	Gemeente/Waterschap/Recreatiemaatschappij			

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
		benutting van de onderhouds-strook van de dijk voor wandelaars.	waar deze mogelijkheid reeds bestaat.	Rivierenland			
5*	2	Uitvoering (en eventueel aanvullen) van bestaande onderzoeken naar mogelijkheden tot het autoluw/autovrij maken van de dijken (Rapportage hoofdverkeersstructuur Lingewaard (2004)).	E.e.a. is gericht op het verminderen van de verkeersdruk op de dijk.	Gemeente		PM	
6*	1,2,3,4	Herstel en vergroting herkenbaarheid kazematten Betuwestelling in onderlinge samenhang en toekennen nieuwe functies (b.v. door aanleg fietsroute ertussen).	Opstellen uitwerkingsplan Betuwestelling gericht op: <ul style="list-style-type: none"> ▪ vergroting aantrekkelijkheid en herkenbaarheid; ▪ toekennen nieuwe functie(s); ▪ eenduidig onderhoud en beheer; ▪ versterking onderlinge relatie kazematten. 	Gemeente	€ 15.000,-	€ 100.000,-	
7*	4	Restauratie Fort Pannerden i.c.m. toekennen nieuwe functie. Inmiddels zijn plannen voor een dergelijke uitwerking voor Fort Pannerden in een vergevorderd stadium.	Door toezicht op de plan- en besluitvorming veiligstellen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ cultuurhistorische en landschappelijke waarden; ▪ beleefbaarheid door toegankelijkheid van het fort voor iedereen; ▪ aantrekken publieke functie, waardoor de toegankelijkheid wordt 	Gemeente			Bijdrage gemeente € 400.000,- (subsidie verzoeken ingediend europees en Hollandse waterlinie.

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
			gewaarborgd en de betekenis wordt vergroot.				
8	2	Opzetten stimuleringsproject nieuwe aanleg karakteristieke landschapselementen, zoals hoogstamboomgaarden, karakteristieke beplantingen en wegbeplantingen.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Regeling nader uitwerken in samenwerking met Landshapsbeheer Gelderland en de Provincie; ▪ Niet van toepassing binnen contour open komgebied. 	Gemeente/ Landschapsbeheer Gelderland/ Provincie	€ 10.000,-	€ 20.000,-	
9*	3	Doortrekken fietspad langs de noordzijde van de Linge in de groenzone Bergerden.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uitwerken exact trace; ▪ Afstemming met gemeente Over-Betuwe; ▪ Aansluiting op routenetwerk Zeegbos, Park Over-Betuwe en De Woerdt. <p>Lengte binnen gemeente ca. 2,5 km.</p>	Gemeente (plan Bergerden)	€ 5.000,-	€ 30.000,-	
10*	3	Onderzoeken noodzaak aanvullende inpassingsmaatregelen Betuwelijn (zie ook maatregel 41)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inbrengen inpassingsideeën Betuwelijnen/A15 uit LOP bij plan- en besluitvorming omtrent de doortrekking A15; ▪ nadere uitwerking inpassingsschetsen. 	Gemeente / Prorail/ RWS DON		€ 25.000,-	
11*	3	Vastleggen in Bestemmingsplan Buitengebied van landschappelijke en ecologische randvoorwaarden glastuinbouw Kamervoorst en Gendt.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nadere uitwerking reeds in LOP opgenomen randvoorwaarden. ▪ Vastleggen in Bestemmingsplan Buitengebied. 	Gemeente			

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
12*	3	Formele aanwijzing van de volgende gebieden als landschappelijke geleedingszone: <ul style="list-style-type: none"> zone tussen Bommel en Ressen; zone tussen Bommel en Haalderen; zone tussen Huissen en Angeren. 	<ul style="list-style-type: none"> Vastleggen in Bestemmingsplan Buitengebied; Uitwerking in samenhang met uitwerking aangewezen uitloopgebieden en groenplannen rond de kernen. Samenhang met maatregel 13. 	Gemeente			
13	3	Opstellen 'kernenplannen' met als doel: <ul style="list-style-type: none"> groenere omgeving kernen; vergroting (extensieve) recreatiemogelijkheden in nabijheid dorpen 	In samenwerking met bewoners opstellen uitwerkingsplannen per kern, gericht op: <ul style="list-style-type: none"> uitwerking uitloopgebieden; openbaar maken schouwpaden (overleg waterschap) uitwerking geleedingszones kernen (gele pijlen op kaart); aanplant erfbepanting, perceelscheidingen, landschapselementen, etc. Samenhang met maatregel 12. 	Landschapsbeheer Gelderland/Gemeente	€ 50.000,-	€ 350.000,-	
14*	3	Doorvertaling maximale bebouwingscontouren dorpen visiekaart in Bestemmingsplan Buitengebied.	<ul style="list-style-type: none"> Vastleggen in Bestemmingsplan Buitengebied. 	Gemeente			

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
15*	4	Beperking intensieve recreatie in de uiterwaarden tot de omgeving van het Zwanewater bij Huissen en de recreatieplas in de uiterwaarden bij Bemmel.	Inventarisatie benodigde maatregelen. Mogelijke inrichtingsmaatregelen: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kleine parkeerplaats max. ca. 10 auto's; ▪ afscherpende beplanting parkeerplaats en zwemstrand; ▪ zoneringsmaatregelen (bordjes, hekwerken); aanbrengen extra aanleg eenvoudige toiletvoorzieningen ▪ verbetering (onder water) zwemstrand? picknickbanken? 	Gemeente	€ 5.000,-	€ 25.000,-	
16*	4	Onderzoeken haalbaarheid en opstellen plan voor verbetering oversteekbaarheid Waal voor recreatief verkeer.	Onderzoek naar mogelijkheden: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Intensivering bestaand voet-/fietsveer bij Gendt; ▪ toevoegen voet-/fietsveer bij Bemmel/Haalderen naar Ooijpolder. 	Gemeente (er loopt een particulier initiatief bij Gendt)	-	€ 15.000,-	
17	4	Vergroten herkenbaarheid cultuurhistorisch bijzondere plekken en routes door aanleg paden en kleinschalige voorzieningen (picknickplek, uitzichtpunt, informatieverstrekking).	Ontwerp en aanleg van ca. 5 nader te bepalen plekken.	Gemeente	€ 5.000,-	€ 75.000,-	

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
Prioriteit 2: Streven naar uitvoering in de periode 2008-2010:							
18	1	Inrichting van een zone aan weerszijden van de Linge voor natuur, water en recreatie: Gemiddelde breedte van 50 m.	Opstellen inrichtingsplan Lingezone (in combinatie met maatregel 21). <ul style="list-style-type: none"> Aanleg brede natuurvriendelijke oevers Linge gericht op rietontwikkeling, vernatting en verruiging. ruimte voor berging van gebiedseigen water; aanleg doorlopend vrijliggend wandelpad; aanleg kleinschalige inrichtingsmaatregelen t.b.v. recreatie (bankjes, visvlonders, informatievoorziening, etc.). 	Gemeente / Waterschap	€ 40.000,-	€ 400.000,- (excl. grondkosten).	
19*	1	Stimuleren agrarisch natuurbeheer in aangrenzende percelen buiten de herinrichtingszone (onder meer omzetten akkerpercelen in weidepercelen) in een zone van 100-200m breed. Opp. ca. 120 ha.	<ul style="list-style-type: none"> In aansluiting op de uitwerking de centrale Lingezone (maatregel 20) aanwijzen voorkeurslocaties Opzetten stimuleringsregeling in afstemming met Natuurgebiedsplan Provincie 	GLTO/DLG	€ 10.000,-	€ 20.000,-	
20*	1	Aanleg ecologische oevers (breedte 10 m aan beide zijden, is ca. 5 ha.) en fiets-/wandelverbinding langs de Haaldersche Zeeg.	Opstellen inrichtingsplan. Lengte ca. 2,5 km.	Gemeente/DLG	€ 5.000,-	€ 90.000,-	

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
21*	1	Onderzoeken mogelijkheden versterken ruimtelijke relatie westelijk en oostelijk komgebied omgeving Karstraat-Betuwelijn en mogelijkheden ecologische ontsnippering.	Inventariseren ruimtelijke en ecologische barrières en indien mogelijk vervolgacties, b.v.; <ul style="list-style-type: none"> ▪ verbetering passagemogelijkheden fauna Karstraat (m.n. langs Linge); ▪ doortrekken fietsverbinding Linge (maatregel 9). 	Gemeente		€ 10.000,-	
22*	1	Ruimtelijk versterken van het contrast open/dicht aan de randen van het komgebied d.m.v. versterking/aanleg wegbeplanting langs oude bewoningslinten en versterking erfbeplanting op de oeverwallen.	Nadere uitwerking in overleg met bewoners. Aanplant van ca. 5 km wegbeplanting aan de rand van de open kom, langs onder meer de Baalse Straat, Breeelerse straat en Flierensestraat.	Gemeente	€ 12.500,-	€ 200.000,-	Dorpen in het groen
23*	1	Aangepaste uitvoering Park Over-Betuwe, waarbij ruimtelijke verdichting in de overgangszone naar het oostelijke komgebied wordt vermeden en de samenhang in oost-west richting wordt versterkt (relatie met 21).	Afstemming met Provincie (en Landinrichtingscommissie ?)	Provincie		Binnen bestaande begroting	€ 500.000,- gemeente Lingewaard
24*	1	Onderzoek naar de mogelijkheden voor herstel van verdwenen delen van de Lingewal.	Uitvoeren onderzoek waar de Lingewal is verdwenen en naar herstel mogelijkheden ervan.	Gemeente		€ 10.000,-	

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
25*	1	Stimuleren natuurlijk slootkantbeheer komgebied (voorbereidingskosten en structurele kosten bijdrage vergoeding)	Zo nodig opzetten van een stimuleringsregeling hiervoor en onder de aandacht brengen bij grondbeheerders/-eigenaren.	Waterschap/DLG/GLTO	€ 10.000,-	€ 20.000,-	
26*	1	Stimuleren aanleg ruigtestroken van 6-8 meter breed als natuurlijk netwerk in het komgebied (2,8 ha.).	Zo nodig opzetten van een stimuleringsregeling hiervoor en onder de aandacht brengen bij grondbeheerders/-eigenaren (uitwerking in relatie met maatregel 28).	Gemeente /Lingewaard Natuurlijk	€ 2.500,-	€ 15.000,-	
27	2	Aanleg van paden naar bijzondere elementen als kwelkommen en wielen, waarbij wordt aangehaakt op bestaande routenetwerken. Ontwikkeling van ca. 2,5 km wandelpad (geraamde kosten op basis van halfverharding).	Afstemming met maatregelen 28 en 38. Nader bepalen welke wielen hiervoor in aanmerking komen in relatie tot maatregel 38.	Gemeente	€ 5.000,-	€ 30.000,-	
28*	2	'Restaureren' van ca. 20 wielen, in combinatie met het toegankelijk en aantrekkelijker maken als verblijfsplekken voor recreanten (picknickplekken) en accentueren met beplantingen. De raming is op basis van een eerste zeer globale kosteninschatting (5 'grote' wielen à € 25.000,- en 15 kleinere wielen à € 15.000). (Vanuit visie wielenproject Monumentaal Blauw).	Uitwerking herstelplannen wielen op basis van inventarisatie in project 'Monumentaal Blauw'.	Landschapsbeheer Gelderland/ Provincie	-	€ 350.000,-	

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
29	2	Uitvoering Wielenpark de Ward.	Opstellen definitief ontwerp, uitvoeringsgereed maken en uitvoeren.	Gemeente		€ 700.000,-	
30	2	Verbeteren herkenbaarheid historie Sterreschans Doornenburg icm historische aspecten aanliggende dijkzone (restauratie voormalige wallen + gracht)	Uitwerking en uitvoering, eventueel met aanpassing op onderdelen van het bestaande plan hiervoor.	Gemeente	€ 25.000,-	€ 100.000,-	
31*	3	Lopend project: Herstel historisch kassencomplex, Mea Vota.	Uivoering volgens bestaande plannen				Subsidie verzoek ingediend ,
32	1,2,3,4	Plaatsen eenduidige (en terughoudende) informatievoorzieningen bij specifieke en zeldzame landschapselementen (selectief toepassen; geen 'bordjeslandschap' !): b.v. bij Lingewal, rietmattencultuur, doorbraakwielen, kwelkommen, etc..	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inventariseren bestaande (toeristische) informatiepanelen en bebordingen. ▪ Opstellen plan van aanpak ten aanzien van ontwerp, plaatsing en vervanging van bestaande borden. 	Gemeente/Recreatie Maatschappij/ SBB	€ 25.000,-		

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
33	4	Restauratie van nog bestaande restanten van historische baksteenfabricage (loodsen, schoorstenen, terreinen, oude aan-/afvoerroutes, etc.), zo mogelijk i.c.m. toekennen nieuwe functies.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inventariseren bestaande restanten, cultuurhistorische waardering, en inschatten herstelkosten. ▪ Uitvoeren herstelwerkzaamheden. 	Gemeente		€ 100.000,-	
34	3	Opstellen Pilot-uitwerking ontwikkeling Agri-Business complex Huissen gericht op profilering van de sector door de ruimtelijke uitstraling van het terrein .		Gemeente en LTO + Bedrijfsleven		€ 15.000,-	
35*	3	Uitwerking ecologische verbindingzone Zeegbos - Park Over-Betuwe - De Woerdt. Ecologische uitwerking verbindingzone en doorvertaling naar concrete inrichtingsmaatregelen in de desbetreffende deelgebieden, in samenhang met reeds in voorbereiding zijnde plannen voor de betreffende gebieden.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In planvorming en uitwerking aan elkaar koppelen van deze drie projecten. ▪ Specifieke uitwerking van de ecologische uitgangspunten, doelen, en maatregelen in dit gebied. 	Provincie Gelderland/ Gemeente Lingewaard/KAN		€ 25.000,-	
36*	3	Uitvoeren plan verbetering toeristische infrastructuur rond Kasteel Doornenburg (reeds op onderdelen uitgevoerd). O.a. d.m.v. herstel/nieuwe aanleg Kerkenpaden.		Gemeente	€ 7.500,-	Bestaande begroting	

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
37	3	Aanleg landschappelijke beplanting rondom bedrijventerrein ten westen van Kommerdijk = bedrijventerrein Gendt- Bemmelen.	In overleg met ondernemers opstellen van een groenplan.	Gemeente/bedrijven		€ 10.000,-	
Prioriteit 3: Streven naar uitvoering na 2010:							
38	2	Herstel/ vergroting herkenbaarheid 6 verdwenen wielen vanuit oogpunt historie en natuurwaarde (à € 15.000,- per wiel) Vanuit visie Monumentaal Blauw (wielenproject)	Deels opgenomen in plan Sterreschans en omgeving.	Landschapsbeheer Gelderland/ Gemeente		€ 90.000,-	
39	2,3	Onderzoek en maatregelen naar mogelijkheden voor vergroting beleefbaarheid/herkenbaarheid archeologische geschiedenis.	Uitwerking mogelijke maatregelen in samenspraak met archeoloog.	Gemeente	€ 10.000,-	€ 50.000,-	
Planning afhankelijk van en afstemming wenselijk met externe processen:							
40*	3	Realisatie landschappelijke inpassing Glastuinbouwlocatie Bergerden.	Onderdeel bestaande planvorming. Relatie met maatregel 9.	Gemeente (plan Bergerden)			Begroting Bergerden

Maatregel-nr.	Gebieds-opgave	Maatregel	Actie	Initiatief	Kosten structureel	Kosten eenmalig	Financiën
41*	3	Aanleg landschappelijke inpassing zuidzijde doortrekking A15 (zie voorbeelduitwerkingen).	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inbrengen inpassingsideeën Betuwelijnen/A15 uit LOP bij plan- en besluitvorming omtrent de doortrekking A15; ▪ nadere uitwerking inpassingsschetsen. 	Gemeente/ Provincie/RWS			RWS in kader PKB
42*	4	Grootschalige natuurontwikkeling en verhoging belevingswaarde uiterwaarden door inrichtingsmaatregelen (in kader PKB) en beheer.	Actieve gemeentelijke inbreng bij planvorming.	Rijkswaterstaat/ DLG			
43*	4	Maximalisering mogelijkheden tot extensieve recreatie in de uiterwaarden door aanleg van voorzieningen voor diverse vormen van routegebonden recreatie (zoals wandelen, fietsen, paardrijden, skeeleren), vergroting toegankelijkheid uiterwaarden (o.a. toegankelijk maken van de rivieroeveren voor wandelaars en vissers) en natuurbeleving (observatiehutten e.d.)	Actieve gemeentelijke inbreng bij planvorming.	Rijkswaterstaat			RWS in kader PKB

Bijlage 1: Te behouden waarden in de dijkzone

De volgende, in de dijkzone voorkomende waarden dienen zoveel mogelijk behouden te blijven:

- strangen of dode rivierlopen, waarvan de ligging verraden dat de rivier ooit langs de dijk scheerde, zodat deze een schaardijk vormde (onder meer bij Huissen en bij Luijendijk langs de Roswaard, verzezen op de oeverwal van een meanderende Rijnloop);
- sporen van dijkdoorbraken en dijkverleggingen in de vorm van wielen en knikken in de dijk over lijnen in de verkaveling;
- oudhoevig land, resten van verdronken nederzettingen of objecten (o.a. in de buitenpolder bij Doornik, mogelijk aanwezige relictten van de verdwenen kern Hulhuizen in de Klompenwaard en de plekken van de verzwoegen boerderijen en het verdronken kasteel van Malburgen, in het noordelijk deel van de Huissense uiterwaarden,);
- resten van weggespoelde dijken of van een voormalig dijkbeloop (b.v. in de Huissense uiterwaarden waar een bochtig perceelsbeloop nog duidelijk de ligging van de Kleefs-Huissense dijk van 1769 aanwijst);
- routes van betekenis in verband met religieuze verschillen (vanuit de Gelderse Betuwe naar de katholieke Kleefse enclave Hulhuizen);
- inlaagdijken of vingerlingen en opvallende dijkbochten (o.a. bij wielen);
- afgedankte dijken (b.v. de eeuwenoude Holthuizerdijk tussen Arnhem en Huissen);
- grote en kleine binnen- en buitenwielen;
- kwelwaterlandschappen met wellen (gewoonlijk deel uitmakend van een fossiele rivierbedding);
- kweldammen (oude vorm van waterbeheersing ter beteugeling van de kwel);
- laaggelegen percelen waar kwelwater van communicatie tussen het binnen- en buitendijkse land;
- kwelandschappen met wellen, kwelwater en kweldammen;
- bosschages op rabatten als vorm van cultivering van kwelkommen;
- boerenlandschap in en rond kwelkommen;
- fraaie voorbeelden van hofsteetjes bij kwel- en wiellandschappen (o.a. rond de Waai in Doornenburg rond de twee binnenwielen in Angeren en rond de kolken van Groot Holthuizen);
- kweldammen als verbindingroutes bij hoogwater in de winter als voetpad (de inwoners konden dan droogvoets naar de kerk, de school of de molen);
- wielwater als sproeiwater; winning van kwelwater voor watervoorziening tuinbouw (b.v. de watertoren bij de Diepe Bloem in Huissen);
- onland door afgraving van dijkspecie;
- ter plaatse van dekens van zand die akkers en weiden ruïneerden is bloeiende glascultuur te vinden evenals leefbare woonwijken;
- boerenactiviteit. Gave voorbeelden bij de Waai in Doornenburg en kolk

- De Waai in Angeren, voorts de agrarische activiteit rond Zandheuvel in Haalderen;
- glascultuur (de Vossenpels tegenover Doornik, in en rond De Pas in Bemmeler, bij de twee kolken in Angeren en niet ver van de Bloemkolken – op het Zand - in Huissen);
 - het tuinbouwcentrum het Zand is zelfs het indrukwekkendste voorbeeld van cultivering van overslaggrond in het hele rivierengebied;
 - woonwijken met elementen die een relatie hebben met overslag, de dijk en de rivier (de Essenas in Haalderen, met de inpassing van de Allee, het Kasteel en de locatie van een door het water vernielde kapel, de Zilverkamp in Huissen, een woonwijk op overslaggrond, waarvan de structuur is geïnspireerd op het rivierenlandschap en waarin dijken, wielen, fruitgewas en oud struweel op harmonische wijze zijn ingepas);
 - verdrongen kernen of objecten in het overslaggebied. De Karolingische kern van Huissen ter plaatse van het Kempke, de deels weggespoelde kapel van Haalderen.

Bijlage 2: Samenstelling van de Begeleidingsgroep

Naam	Organisatie
M. Baars	Provincie Gelderland
L.J.F. Dolmans	Stichting Lingewaard Natuurlijk
M. Evers	GLTO
F. van Hemmen	Monumentencommissie
T. Ruigrok	Waterschap Rivierenland
D.H.G. Smits	Recreatiemaatschappij Rivierengebied
J.A. Snel	Staatsbosbeheer
H. Swarten	Landinrichtingscommissie Ruilverkaveling Over-Betuwe-Oost
O. Vloedgraven	Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Lingestreek
M. Witjes	Landschapsbeheer Gelderland
W. Kuster	Gemeente Lingewaard
B. Zweerink	Gemeente Lingewaard
J. Bruckwilder	Gemeente Lingewaard
G.J.C. Koot	ARCADIS
A.R.J. Noortman	ARCADIS

Bijlage 3: Literatuurlijst

Provincie Gelderland	A15 de ontbrekende schakel	Arnhem	2003
Staatsbosbeheer	Beheerplan Bemmelse Waard Klompenwaard		1995
Pouderoyen Compagnons	Bestemmingplan Bergerden 1996	Nijmegen	1996
Pouderoyen Compagnons	Bestemmingsplan bedrijventerrein Bommel/Huissen	Nijmegen	1988
Pouderoyen Compagnons	Bestemmingsplan bedrijventerrein gemeente Huissen	Nijmegen	1991
NS Railinfrabeheer	Betuweroute, landschappelijke inpassing gemeente Bommel	Utrecht	1999
	De Gerlderse landschapsvisie		2004
Altenburg & Wymenga	De vegetatie van Natuurreservaten Bemmelse waard, Gendtse waard, Klompenwaard en Huissense waard 1n 1997	Veenwouden	2000
Provincie Gelderland	Ecologische Verbindingszones in Gelderland	Arnhem	1999
Provincie Gelderland	Gelderland leeft met water	Arnhem	2003
Pouderoyen Compagnons	GEMEENTE BEMMEL Beschemd dorpsgezicht Ressen	Nijmegen	1999
	GEMEENTE BEMMEL bestemmingsplan buitengebied		1979
Pouderoyen Compagnons	GEMEENTE BEMMEL StructuurvisiePlus	Nijmegen	2002
Pouderoyen Compagnons	GEMEENTE HUISSEN bestemmingsplan buitengebied	Nijmegen	1979
Pouderoyen Compagnons	GEMEENTE HUISSEN Bestemmingsplan Overlap Karstraat	Nijmegen	1999
Pouderoyen Compagnons	GEMEENTE LINGEWAARD StructuurvisiePlus	Nijmegen	2003
Pouderoyen Compagnons	GEMEENTE LINGEWAARD StructuurvisiePlus	Nijmegen	2004
	Het stadse land, visie rivierengebied Oost	Tiel	2003
GS Gelderland	Hoofdlijnennota voor het streekplan Gelderland	Arnhem	2004
Haskoning	Inrichtingsmaatregelen en saneringsplan natuurontwikkelingstraject Klompenwaard	Nijmegen	1997
	Inrichtingsvoorstel glastuinbouwgebied 'Kamervoort'		1996
Parklaan Landschapsarchitecten	Kwelkombossen Over-Betuwe oost	Den Bosch	1998
Rijkswaterstaat	Landschap, Cultuurhistorie en Archeologie in de Gendtse Waard		2002
Grondmij	Landschappelijke inpassing oostelijke toerit tunnel Pannerdensch kanaal	Utrecht	1999

	Landschapsanalyse en visie voor 50 deelgebieden		2004
ARCADIS	Landschapsbeleidsplan Bemmell		1999
Arjen v. Reden	Landschapsbeleidsplan Gemeente Bemmell	Bemmell	1997
Landschapsbeheer Nederland	Landschapsontwikkelingsplan	Utrecht	2002
Adviesbureau Cuijpers	Lokatiestudie Tuinbouwontwikkeling Huissen en Bemmell	Den Bosch	2002
Staatsbosbeheer	Lonkend Rivierenland, klaar voor de toekomst		2003
ARCADIS	Milieu-effectrapport Glastuinbouwgebied Bergerden		2001
Ferdinand van Hemmen	Monumentaal Blauw		
S.A.B	Ontwerp bestemmingsplan Buitengebied gemeente Lingewaard	Arnhem	2002
Stuurgroep Regionaal Park Over-Betuwe	Ontwerp gebiedsperspectief Park Over-Betuwe		2000
Nieuwland Advies	Ontwerp Groenstructuurplan Gendt	Wageningen	2000
Stuurgroep Gelderse Poort	Ontwikkelingsvisie de Gelderse Poort	Arnhem	1994
Ebbeng,J; Visser, K.	Op weg naar een nieuwe balans.....	Velp	2005
Royal Haskoning	Quick scan windenergie A15/Betuwelijn	Enschede	2004
Bureau Route IV	Recreatie rond Doornenburg	Nijmegen	2002
Prauw	Recreatiebouwsteen uiterwaarden	Bemmell	2001
	Regionaal Landschapsontwikkelingsplan voor de gemeenten Groesbeek, Millingen a/d Rijnen Ubbergen		
Ministerie van LNV	Ruilverkaveling OverBetuwe-Oost		1990
Pouderoyen Compagnons	StructuurvisiePlus, samenvatting	Nijmegen	2001
Gemeente Bemmell	Toeristische infrastructuur rond het ksateel Doornenburg	Bemmell	1999
Landschapsbeheer Gelderland	Wielenpark De Ward	Arnhem	2005
Royal Haskoning	Windenergie en Beuningen, Lingewaard, Nijmegen en Overbetuwe	Enschede	2003

